

Nagy Péter

A KÖZIGAZGATÁSI BÍRÁSKODÁS IRODALMA 1945 UTÁN

The Literature of the Administrative Jurisdiction from 1945

Dr. Nagy Péter egyetemi tanársegéd, doktorandusz, Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar, Jogtörténeti, Jogelméleti és Egyházi jogi Tanszék, nagy.peter@kre.hu

A tanulmány a magyar közigazgatási bíráskodás témájában megjelent szakirodalmat vizsgálja 1945-től napjainkig. A történettudomány korszakolását követve rendszerezzük a vonatkozó tudományos közleményeket. Csak a tudományos módszerrel írt műveket gyűjtöttük össze, a különböző publicisztikák, napilapokban megjelenő cikkek ebből az összefoglalásból kimaradtak.

A második világháborút követő két évben a közigazgatási bíráskodásról szóló tudományos diskurzus folytatódott, azonban a téma további tárgyalását a kialakuló új rendszer nem támogatta. A szocializmus ideje alatti bírói kontroll újra a jogrendszerbe történő beépítését követően a tudományos diskurzus lassan újra megindult. Jelentős léptékváltozás csak a rendszerváltás éveitől figyelhető meg. A tudományos munkák száma az új évezredben tovább növekedett, több monográfia, konferenciakötet, tanulmánykötet és szacikk is napvilágot látott. A gyors ütemű publikáció-dömping előidézte azt a jelenséget, hogy sok helyütt csak kisebb számú preferált munka lett a hivatkozási alap, a részben azonos eredményeket hozó tanulmányok száma pedig növekedett.

KULCSSZAVAK:

bibliográfia, jogtörténet, közigazgatási bíróság, közigazgatás, közjogtörténet, szakirodalom

The study examines different scientific literatures published on the Hungarian administrative jurisdiction from 1945 to the present day. The relevant scientific publications about this topic can be systemised by following the chronology of historical science. Only scientific works were inspected, the variety of different publications and newspaper articles were left out from this summary. In the next two years following the Second World War the scientific discourse about administrative jurisdiction continued, however, the subject of the discussion was not supported by the new emerging power structure. The scientific discourse started slowly again after the judicial

control was legally adopted into the legal system under the time of socialism. However, significant fluctuation could be observed after 1989. In the new millennium the number of scientific works increased further, more than ever before. This “rapid-publication” effect generated the phenomenon that only a smaller number of (preferred) works has become basic reference.

KEYWORDS:

bibliography, history of law, administrative court, public history, scientific literature

1. MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK

A második világháborút követő időszak közigazgatási bíráskodáshoz kapcsolódó irodalmának összegyűjtése számos módszertani kérdést vet fel.

Az első fontos probléma a korszakok meghatározásánál adódik. Az egyik kérdés, hogy az általános történettudomány korszakbeosztását használjuk, vagy a jogtudomány, a közigazgatástudomány vagy a tárgyalt szakirodalom tematikai vagy közleményeiben felfedezhető változásai legyenek irányadók. Jelen esetben az általános történettudományi korszakolást tartom célszerűnek követni, mivel a politikai rendszerek hullámzásai a magyar közjogi berendezkedést számos alkalommal változtatták meg gyökeresen, amelynek egyik fontos kérdésköre a közigazgatás bírói ellenőrzése, másrészt pedig az adott kurzus által meghatározott ideológiai keretek is jelentős szerepet játszottak, amelyek a főbb kutatók résztemákat kijelölték, végeredményben pedig a tudomány szabadságát is nagymértékben korlátozták. Ezeknek a többrétegű, párhuzamos hatásoknak a közigazgatási bíráskodás szakirodalmára gyakorolt hatásainak követését – noha nem tökéletesen – leginkább a magyar történettudományban elfogadott korszakhatárok teszik lehetővé.

Az elemzett szakirodalom köre mind a közlemény jellege, mind a tematikát illetően pontosításra szorul. Csak a tudományos módszerrel írt műveket gyűjtöttük össze, tehát a különböző publicisztikák, napilapokban megjelenő cikkek ebből az összefoglalásból ki-maradtak. Ez alól kivételt képeznek a tudományos folyóiratokban megjelent konferencia-beszámolók.

A tematikai meghatározásnál az az elv volt irányadó, hogy a közigazgatás bírói ellenőrzéséről szóló szakirodalmat gyűjtsük össze, tehát azok a művek, amelyek a kérdést csak érintőlegesen vagy áttételesen tartalmazták, nem soroljuk fel.

2. A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN: A KÖZIGAZGATÁSI BÍRÓSÁG MEGSZÜNTETÉSE

A második világháborút követő években még számos vonatkozó mű született. A Csizmadia Andor, Karcsay Sándor által készített, a magyar közigazgatás egészét ismertető munka is tárgyalta a közigazgatási bíróságot.¹

Szabó József 1946-ban jelentette meg *Demokrácia és közjogi bíráskodás* című munkáját.² A majd 280 oldalas dolgozatot három nagy szerkezeti egységre bontotta. Elsőként a politikai alapokat ismertette, a második – és egyben legterjedelmesebb – részben pedig a közjogi bíráskodás rendszereit osztályozta. Megkülönböztetett angolszász, francia és átmeneti rendszereket. Utóbbi két nagy egységre osztotta, úgymint belga rendszer (Belgium, Svájc, Spanyolország) és germán rendszer (Németország, Ausztria, Magyarország, Románia).

¹ CSIZMADIA Andor – KARCSAY Sándor (1946): *Magyarország közigazgatása*. Budapest, Budapest Székesfőváros Irodalmi és Művészeti Intézet. 164–165.

² SZABÓ József (1946): *Demokrácia és közjogi bíráskodás*. Budapest, Hernádi Könyvkiadó Vállalat. 274.

A harmadik részben pedig a szervezetet, hatáskört és eljárást illető kérdéseket vette górcső alá. A magyar, angol, német, francia és olasz nyelvű szakirodalom széles körét felhasználta.

Az 1947-es év – tematikáját tekintve – egyértelműen a Közigazgatási Bíróság ötven éves fennállása jegyében telt. A jeles alkalomból számos helyen megemlékeztek. A legjelentősebb írásos emléket a Közigazgatási Bíróság által megjelentetett kötet jelenti,³ amely számos tanulmányt foglal magában közigazgatási bírák tollából,⁴ nemcsak szervezeti kérdéseket tárgyalva, hanem a hatásköröket, egy-egy téma joggyakorlatát is elemezték.

A jeles évfordulót ünneplendő számos beszámoló, tisztelgő írás jelent meg több jogtudományi folyóiratban is. Nagy Dezső Bálint a Közigazgatási Bíróság hatáskörének problematikáját tárgyalta,⁵ Kullman Lajos az ítélkezézőforum ötvenévi működésének hatását vizsgálta a társulati adójogra,⁶ Martonyi János pedig egy megemlékező tanulmányt tett közzé.⁷ Folytatódott az – eddigre nagy presztízst kivívó – évnovitóbeszédék hagyománya is.⁸

Csorba János az 1947-ben induló *Pénzügy és Közigazgatás* című folyóirat megindulásának alkalmából nyilatkozatot tett közzé,⁹ majd ugyanezen periodika második számában az általa vezetett bíróság állásfoglalást fogalmazott meg az emberi jogok védelmében.¹⁰ Ugyanebben az évben adták ki a Közigazgatási Bíróság Általános Közigazgatási Osztályának döntvényeit, jogegységi és elvi jelentőségű határozatait tartalmazó kötetet is.¹¹

³ MÁRFFY Albin (1947): *A Magyar Közigazgatási Bíróság 50 éve: 1897–1947*. Budapest, Máté Ny. 366.

⁴ Tanulmányok közül: GÁL Jenő: *A közigazgatási bíráskodás*. 8–12.; CSEKŐ Gyula: *A Közigazgatási Bíróságról szóló 1896: XXVI. törvénycikk*. 27–49.; PÁKEY Lajos: *A Közigazgatási Bíróság előtti eljárásról*. 50–59.; OSVÁTH Pál: *A Közigazgatási Bíróság által az állami és önkormányzati alkalmazottak járandóságai ügyében hozott elvi határozatok ismertetése*. 110–131.; MATTYASOVSZKY Pál: *A Közigazgatási Bíróság hatáskörébe utalt különféle ügyek*. 132–151.; KOVÁTS Dezső, BÉLAFALVY István: *A Közigazgatási Bíróság jelenlegi és volt ítélőbíráinak irodalmi munkássága*. 320–340.; BIRÓ Balázs: *A Közigazgatási Bíróság működésének hatása a forgalmiadóra*. 242–256.; BORSOS Endre: *Közjogi jelentőségű ügyek*. 65–67.; JAKAB László: *Jövedelem- és vagyoadó*. 232–241.; KENESSEY Pongrác: *A censustól az általános jövedelem- és vagyoadóig*. 155–161.; KOZOCSA Jenő – SOYKA Kornél: *A Közigazgatási Bíróság hatáskörét érintő jogszabályok*. (1896. évtől 1947. május 1-ig). 273–297.; KULLMANN Lajos: *Társulati adó*. 192–232.; MOLNÁR Gyula: *A Közigazgatási Bíróság feladatköre vallási és népoktatási ügyekben*. 88–100.; PILISY Lajos: *A pénzügyi közigazgatási bíróság*. 13–24.; PORKOLÁB Richárd: *Földadó és házadó*. 163–168.; SÁRFY Aladár: *Illetékek*. 257–269.; TOMKA János: *Közszégi és törvényhatósági ügyek*. 101–109.

⁵ NAGY Dezső Bálint (1947): *A Közigazgatási Bíróság hatáskörének problémája az osztálybesorozás rendszerénél*. *Pénzügy és Közigazgatás*, 1. évf. 9. sz. 541–544.

⁶ KULLMANN Lajos (1947): *Közigazgatási bíróság 50 évi működésének hatása a magyar társulati adójog fejlődésére*. Budapest, Máté Ny. 50

⁷ MARTONYI János id. (1947): *Az ötvenéves Közigazgatási Bíróság*. *Városi Szemle*, 33. évf. 3–4. sz. 187–201. Különlenyomatban megjelent: MARTONYI János id.: *Az ötvenéves közigazgatási bíróság*. Budapest, Szekesföv. Ny. 16.

⁸ KEREREKES István (1947): *Felsőbíróóságok elnökeinek évnovitó beszédei*. *Jogtudományi Közlöny*, 2. évf. 6. sz. 90–92.

⁹ Csorba János, a Magyar Közigazgatási Bíróság elnökének nyilatkozata (1947). *Pénzügy és Közigazgatás*, 1. évf. 1. sz. 5–6.

¹⁰ A Közigazgatási Bíróság állásfoglalása az emberi jogok védelmében (1947). *Pénzügy és Közigazgatás*, 2. sz. 96–97.

¹¹ *Magyar Közigazgatási Bíróság Általános Közigazgatási Osztályának Döntvényei, Jogegységi és Elvi Jelentőségű Határozatai*, 1947. Budapest; 1947 előtt számos magas színvonalú és nagy terjedelmű gyűjtemény jelent meg. Lásd: NAGY Péter (2018): *A közigazgatási bíráskodásról szóló irodalom 1945-ig*. *Glossa Iuridica Jogi Szakmai Folyóirat*, 4. évf. 3–4. sz. 294–295.

Ugyancsak 1947-ben látott napvilágot a közigazgatási bíróság reformjáról szóló kötet, amely a Magyar Jogászegylet közigazgatási jogi szakosztályának 1946. november 8-án, 15-én és 23-án megtartott, a Közigazgatási Bíróság fennállásának félévszázados évfordulója alkalmából elhangzott előadásokat és felszólalásokat tartalmazta. Először Harrer Ferenc egyetemi c. ny. r. tanár, a Jogászegylet Közigazgatási jogi szakosztályának elnöke tartott nyitóbeszédet, amelyet követően Mártonffy Károly tartott előadást. Az ankét számára öt kérdést fogalmaztak meg: fenntartható-e a Magyar Közigazgatási Bíróság mai szervezete, mint egyfokú, nagy ítélőbírói létszámú bíróság? Szerveztessék-e kis létszámú, az amerikai Supreme Court mintájára magas egyfokú bíróság? Szerveztessék-e meg a magyar közigazgatási bíráskodás, mint a Magyar Curia egyik önálló tanácsa? Hagyassék-e meg a szervezet és szerveztessék-e meg az alsófokú közigazgatási bíróság? A közigazgatási bíróság hatásköre maradjon-e a mai taxációs rendszerrel, vagy elvi alapon állapítsák-e meg a kivételek taxációjával?¹²

A tanácskozás eredményeképpen a résztvevők többségének egyetértésével azt az álláspontot fogalmazták meg, hogy a közigazgatási bíróság maradjon meg különálló szervezetiében, épüljön ki egy alsó tagozata, hatáskörét pedig elvi alapon határozzák meg a kivételek taxációjával.¹³ Felszólalt még Csorba János, Egyed István, Borsos Endre, Bíró Balázs, Kerekess István, Beér János, Vincenti Gusztáv, Oppler Emil, Glücksthal Andor, Nemes László, Nagy Dezső Bálint, Martonyi János, Szabó József, Szokolay Leó, Homolyai Rezső, Domokos László, Márffy Albin, Altörjay Sándor is.

Az 1947-es év fontos eseménye volt még az Egyed István által publikált, *A magyar közigazgatási jog alaptanai* című tankönyvének megjelenése, amelyet 1948-ban Szontagh Vilmos *A közigazgatási jogtudomány tankönyve* című kötete követett. Mindkét munka a közigazgatás egészére vonatkozik, ennek a rendszernek a részeként mutatja be a közigazgatási bíráskodást.¹⁴

1948-ban még megjelent Csorba János beszéde a közigazgatási bíráskodás lényegéről,¹⁵ illetve Kozocsa Jenő, Szoyka Kornél és Márffy Albin 1948-ban még kiadták különnyomatként a Közigazgatási Bíróság hatáskörét szabályozó jogszabálygyűjteményt (1896-tól

¹² A közigazgatási bíróság reformja a Magyar Jogászegylet közigazgatási jogi szakosztályának 1946. november 8-án, 15-én és 23-án megtartott ülésén elhangzott, és a Közigazgatási Bíróság fennállásának félévszázados évfordulója alkalmából kiadott előadások és felszólalások Harrer Ferenc, Mártonffy Károly, Csorba János, Egyed István, Borsos Endre, Bíró Balázs, Kerekess István, Beér János, Vincenti Gusztáv, Oppler Emil, Glücksthal Andor, Nemes László, Nagy Dezső, Bálint Martonyi János, Szabó József, Szokolay Leó, Homolyai Rezső, Domokos László, Márffy Albin, Altörjay Sándor (1947). *Jogászegyleti Szemle*, 1. évf. 2. sz. 13–14.

¹³ A közigazgatási bíróság reformja a Magyar Jogászegylet közigazgatási jogi szakosztályának 1946. november 8-án, 15-én és 23-án megtartott ülésén elhangzott, és a Közigazgatási Bíróság fennállásának félévszázados évfordulója alkalmából kiadott előadások és felszólalások Harrer Ferenc, Mártonffy Károly, Csorba János, Egyed István, Borsos Endre, Bíró Balázs, Kerekess István, Beér János, Vincenti Gusztáv, Oppler Emil, Glücksthal Andor, Nemes László, Nagy Dezső Bálint, Martonyi János, Szabó József, Szokolay Leó, Homolyai Rezső, Domokos László, Márffy Albin, Altörjay Sándor (1947). *Jogászegyleti Szemle*, 1. évf. 2. sz. 74.

¹⁴ EGYED István (1947): *A magyar közigazgatási jog alaptanai*. Budapest, Szent István-társulat. 65–70. (Reprint kiadás: 2017); SZONTAGH Vilmos (1948): *A közigazgatási jogtudomány tankönyve*. Debrecen, Debreceni Tudományegyetemi Ny. 59–63. (Reprint kiadás: 2017)

¹⁵ CSORBA János (1948b): Mit dolgozik a Közigazgatási Bíróság? *Pénzügy és Közigazgatás*, 2. évf. 9. sz. 621–626. Különnyomatban megjelent: CSORBA János (1948a): *Mit dolgozik a közigazgatási bíróság*. Budapest, Hernádi. 14.

1947. okt. 1-ig című részletet) a *Magyar Közigazgatási Bíróság ötven éve. 1897–1947.* című ünnepi kötetből.¹⁶

A második világháborút követő időszakban a Közigazgatási Bíróság folyamatosan erősödő kritikák és támadások között végezte tevékenységét. A kiépülő diktatúra egyik fontos állomása volt 1949-ben a Közigazgatási Bíróság és a Hatásköri Bíróság megszüntetése.

3. A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSI BÍRÁSKODÁS IRODALMA A SZOCIALIZMUS IDEJÉN

Az uralkodó szovjet típusú kommunista doktrína szerint az állam nem a hatalommegosztáson alapszik, hanem a hatalom egységén, a jogállamot pedig kifejezetten negatív jelenségnek tekintette a hivatalos ideológia. Az állami szervek bírósági kontrollja rendszerelene kívánalom volt.¹⁷

Az 1950-es évek második felében enyhült a rigorózus szemlélet. Szilbereky Jenő 1957-ben tette közzé a Magyar Jog hasábjain *Vitás kérdések az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása köréből* című dolgozatát.¹⁸ Szamel Lajos ugyancsak 1957-ben publikálta *Az államigazgatás törvényességének jogi biztosítékai* című monográfiáját.¹⁹ Saját megfogalmazása szerint a könyv célja, hogy az államigazgatás alapintézményeit – köztük az államigazgatási aktusok bírói felülvizsgálata – a szocialista viszonyok közötti szerepét érzékeltesse.²⁰

Valódi tudományos diskurzus csak az 1960-as években kezdődött a témában. A korábban a közigazgatási bíráskodásról számos tanulmányt publikáló Martonyi János 1960-ban jelentette meg monográfiáját az államigazgatási határozatok bírói felülvizgálatáról.²¹ Martonyi elsőként 1963 novemberében kísérelte meg megvédeni disszertációját, amely *A bíróságok szerepe az államigazgatás törvényességének biztosításában* címet viselte. Óvás folytán másodszer, 1965. május 18-án védte meg sikeresen. Opponensei Búza László, Beér János és Bihari Ottó voltak.²² Ugyanebben az évben publikálta

¹⁶ KOZOCSA Jenő – SZOYKA Kornél – MÁRFFY Albin (1948): *A Közigazgatási Bíróság hatáskörét érintő jogszabályok (1896. évtől 1947. okt. 1-ig)*. Budapest, Hernádi. 83.

¹⁷ KÜPPER, Herbert (2014): Magyarország átalakuló közigazgatási bíráskodása. *MTA Law Working Papers*, 59. sz. 4.

¹⁸ SZILBEREKY Jenő (1957): *Vitás kérdések az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása köréből*. *Magyar Jog*, 4. évf. 8. sz. 234–237.

¹⁹ SZAMEL Lajos (1957): *Az államigazgatás törvényességének jogi biztosítékai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 219, [1].

²⁰ SZAMEL Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. 325–326.

²¹ MARTONYI János id. (1960): *Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 300.

²² Beszámoló: *A bíróságok szerepe az államigazgatás törvényességének biztosításában* (1966). *Az MTA Gazdaság- és Jogtudományi Osztályának Közleményei*, 1. 177.; *Magyar Tudomány* (1966). 11. köt. 399.; *Jogtudományi Közöny* (1967). 22. évf. 3–4. sz. 247.

Toldi Ferenc *Az államigazgatási rendelkezések megsemmisítése és megváltoztatása* című monográfiáját.²³

Gyarmati Sándor a Magyar Jog hasábjain ismertette Hankovics Sándor *Az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása és az ezzel kapcsolatos problémák, különös tekintettel a polgári peres eljárás szabályaira* című előadását és az azt követő vitát.²⁴ Balogh Imre pedig az évtized végén tette közzé a tematikába illő gondolatait.²⁵

1966-ban jelent meg *Magyar államigazgatási jog. Általános rész* című, Szamel Lajos, Berényi Sándor, id. Martonyi János és Szatmári Lajos által írt tankönyv,²⁶ amely az államigazgatási határozatok feletti bírósági kontrolljával kapcsolatban a szocialista ideológia szerinti elméletét rögzítette.

Az 1970-es évek tovább enyhülő környezetében publikálta Martonyi János a közigazgatási bíróság bevezetéséről és működéséről szóló tanulmányát, amelyben röviden áttekinti a magyarországi közigazgatási bíraskodás történetét, illetve a Magyarországgal szomszédos országok (Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia) vonatkozó szabályozásait is rögzíti a második világháborúig bezárólag.²⁷ A történeti szempontú elemzések számos helyen kitértek a közigazgatási bíraskodás magyarországi történetére. Csizmadia Andor *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig* című, 1976-ban megjelent munkájában vizsgálta a közigazgatási bíróság létrejöttét,²⁸ illetve Szamel Lajos *A magyar közigazgatástudomány* címet viselő, 1977-es monográfiájában a közigazgatási bíraskodással kapcsolatos igazgatáspolitikai problémákat dolgozta fel.²⁹ Az ezt követő időszakban számos publikáció látott napvilágot, amelyek a közigazgatás bírói kontrolljának kérdésével foglalkoztak, különösen Neigerné Vejkey Klára és Kilényi Géza munkáit kell kiemelni.³⁰

²³ TOLDI Ferenc (1965): *Az államigazgatási rendelkezések megsemmisítése és megváltoztatása*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó. 291.

²⁴ GYARMATI Sándor (1965): Vitaülés az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadásának egyes kérdéseiről. *Magyar Jog*, 12. évf. 10. sz. 472–473.

²⁵ BALOGH Imre (1969): Az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása. *Állam és Igazgatás*, 19. évf. 2. sz. 109–121.

²⁶ SZAMEL Lajos et al. (1966): *Magyar államigazgatási jog. Általános rész*. Budapest, Tankönyvkiadó Vállalat. 571.

²⁷ MARTONYI János id. (1972): A közigazgatási bíraskodás bevezetése, szervezete és hatékonysága Magyarországon (1867–1949). *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae: Acta Juridica et Politica*, Tomus XX. Fasc. 2. Szeged, JATE. 19.; Életét és munkásságát ismerteti: SZÜCS István (1980): A közigazgatási bíraskodás témájának magyar kutatója. *Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Juridica et Politica*, Tomus XXVII. Fasc. 18. Szeged, JATE. 373–386.

²⁸ CSIZMADIA Andor (1976): *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 239–242.

²⁹ SZAMEL (1977): *i. m.* 280–285.

³⁰ NEIGERNÉ VEJKEY Klára (1978): *Az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása*. Pécs, s. n. [1]. 110; KILÉNYI Géza (1981): Az államigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata a szocialista jogfejlődés tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 36. évf. 8. sz. 653–667.; KILÉNYI Géza (1982): Az államigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata a szocialista jogfejlődés tükrében. In KILÉNYI Géza szerk.: *Tanulmányok az ellenőrzési rendszer továbbfejlesztéséről*. Budapest, Közigazgatás Komplex Tudományos Vizsgálata Főirány Programirodájának kiadványa. 67–127.

A kezdődő tudományos diskurzusban ugyanakkor jelen voltak még a szocialista ideológia által meghatározott értékelési elveket valló nézetek is. Sik Ferenc, a Pénzügyminisztérium Ellenőrzési Főigazgatóságának főmunkatársa (későbbi jogtörténész) 1984-ben a Jogtudományi Közlöny hasábjain értekezett a Közigazgatási Bíróság megszüntetéséről.³¹ „A közigazgatási bíróság a felszabadulást követően rosszul mérte fel lehetőségeit, ezzel maga is hozzájárult hatásköre szűkítéséhez, majd a szervezet későbbi felszámolásához. Erdemei felemásak, ideáljai idejétmúltak voltak, az 1946: I. tc. őrzőjeként elképzelt alkotmánybíró-sági aspirációja minden realitást nélkülözött. Megszüntetésével az a bíróság hagyott fel tevékenységével, amely ténylegesen sohasem volt képes az állampolgároknak a közigazgatási túlkapások ellen hatékony jogvédelmet biztosítani. Nem itt kell megválaszolni azt, hogy a lényegét tekintve pénz- és illetményügyi, egy húsz éves periódusban ezenfelül választási bírászkodást is ellátó testület miért volt képtelen arra, hogy működése során bármikor is eleget tegyen azoknak az éppen évszázados elvárásoknak, amelyek a közigazgatás bírói kontrollját, garanciális jelentőségét tulajdonítottak neki. 1949-ben úgy fogalmaztak, hogy csak a közigazgatási bíróság szűnt meg, a közigazgatási bíráskodást új szervek folytatják tovább. Manapság is úgy véljük, hogy a kérdés jogi és politikai jelentősége egyaránt megkívánja, keressük a módját annak, nehogy az igazgatási szervek erőfölénye eltorzíthassa a velük mindennapos kapcsolatba kerülő állampolgárok ügyféli kapcsolatát.”

4. A RENDSZERVÁLTÁS IDŐSZAKÁNAK VONATKOZÓ SZAKIRODALMA

A rendszerváltás időszakának fontos témája volt – az új közjogi rendszer kiépítésének részeként – a közigazgatás feletti bírói kontroll.

Trócsányi László számos összehasonlító jogi tanulmányt tett közzé ebben az időszakban.³² 1988-ban jelent meg *A közigazgatási bíráskodás szervezete és működése egyes európai országokban: A jogintézmény elméleti alapjai és működési tapasztalatai, valamint egyes európai országok közigazgatási bíráskodására vonatkozó jogszabályok* című könyve.³³

Takács Albert még 1987-ben írt recenziót a közigazgatási bíráskodás-tematikus Mengeremlékkönyvről.³⁴

³¹ SIK Ferenc (1984): A Közigazgatási Bíróság alkonya. 1945–1949. *Jogtudományi Közlöny*, 39. évf. 8. sz. 453–458.

³² TRÓCSÁNYI László ifj. (1988a): A közigazgatási bíráskodás Franciaországban. *Állam- és Igazgatás*, 38. évf. 8. sz. 755–765.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1988b): A közigazgatási bíráskodás szervezete és működése Ausztriában. *Magyar Jog*, 35. évf. 11. sz. 993–997.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1988c): A közigazgatási bíróságok szervezete és működése az NSZK-ban. *Jogtudományi Közlöny*, 43. évf. 11. sz. 626–630.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1988e): A közigazgatási bíráskodás szervezete és működése Olaszországban. *Állam- és Jogtudomány*, 31. évf. 1. sz. 96–121.

³³ TRÓCSÁNYI László ifj. (1988d): *A közigazgatási bíráskodás szervezete és működése egyes európai országokban: A jogintézmény elméleti alapjai és működési tapasztalatai, valamint egyes európai országok közigazgatási bíráskodására vonatkozó jogszabályok*. Budapest, MTA. 368

³⁴ TAKÁCS Albert (1987): A közigazgatási bírósági jogvédelem rendszere. *Jogtudományi Közlöny*, 42. évf. 12. sz. 675–677.

Számos tanulmány jelent meg ebben az időszakban, amelyeknek főbb témája már nem az egyes országok megoldásainak bemutatása volt, hanem tudományos vita a jövőben követendő új megoldási lehetőségekről.³⁵

A Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézete 1988-ban jelentette meg Balázs István, Mihajlov Dobromir és Balogh Zsolt *A közigazgatási bíráskodás* című dolgozatát.³⁶

Ugyanebben az évben látott napvilágot Toldi Ferenc *A közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata*.³⁷ A monográfia két része egyforma terjedelemben tárgyalja a tőkés államok által alkalmazott megoldásokat és a szocialista országok modelljét. „Az egyes rendszereket történetiségükben, jogösszehasonlító módon, a lényeges kérdésekre összpontosítva, a megoldásokat egymással szembe és értékelve mutatja be.” A szocialista országok közigazgatási bíráskodási rendszereinek ismertetése tekintetében a teljességre törekszik. Ahogyan fogalmazott, „A dolgozat két része között az összefüggés nyilvánvaló. A polgári és szocialista intézményeket nem merev fal választja el egymástól. A tapasztalatok áramlása jól megfigyelhető. A szocialista jogrendszer a történetileg kialakult és a szocialista viszonyok szolgálatára alkalmas intézményeket megtartja, vagy éppen átveszi és megfelelően adaptálja.”³⁸

Trócsányi 1990-ben publikálta *A közigazgatási bíráskodás egyes elméleti és gyakorlati kérdései* című monográfiáját,³⁹ amellyel egyidőben számos tanulmányt adott közre⁴⁰ a téma alapjogokkal és jogállamisággal kapcsolatos védelmének egyes aspektusairól, és a magyar jogrendszerben alkalmazandó új megoldásokról. Trócsányi monográfiája – részben a régebbi tanulmányaira alapozva – öt fő kérdést tárgyalt, úgymint a vonatkozó alapvető jogszabályok, a főbb rendszerek és szervezeti keretek, egyes működési kérdések, mint a közigazgatási bíráskodás célja, hatásköri kérdései, a közigazgatási bíráskodás által gyakorolt normakontroll és az eljárásának kérdése. Ugyancsak 1990-ben jelent meg Rácz Attila *A törvényesség és a közigazgatás* című monográfiája.⁴¹

³⁵ TAKÁCS Albert (1989): Az alkotmányosság és a törvényesség védelme bíróságok útján 1989. *Jogtudományi Közlöny*, 44. évf. 9. sz. 443–455.; MOLNÁR Miklós (1988): Közigazgatási bíráskodás a Német Szövetségi Köztársaságban. *Állam- és Igazgatás*, 38. évf. 2. sz. 183–185.; KILÉNYI Géza (1991): A közigazgatási bíráskodás néhány kérdése. *Magyar Közigazgatás*, 41. évf. 4. sz. 296–303.; HACK Péter (1991): Közigazgatási bíráskodás. *Beszélő*, 2. évf. 20. sz. 13.; BALÁZS István (1988): Az államigazgatási aktusok bírói felülvizsgálata Franciaországban. *Magyar Jog*, 35. évf. 12. sz. 1081–1085.

³⁶ BALÁZS István – MIHAJLOV, Dobromir – BALOGH Zsolt (1988): *A közigazgatási bíráskodás*. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet. 90.

³⁷ TOLDI Ferenc (1988): *A közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 149.

³⁸ TOLDI (1988): *i. m.* 10–11.

³⁹ TRÓCSÁNYI László ifj. (1990a): *A közigazgatási bíráskodás egyes elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest, MTA. 253.

⁴⁰ TRÓCSÁNYI László ifj. (1989): Jogállamiság, alkotmánybíráskodás és közigazgatási bíráskodás. *Jogtudományi Közlöny*, 44. évf. 4. sz. 183–191.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1990b): A közigazgatási bíróságok által gyakorolt normakontroll. *Jogtudományi Közlöny*, 45. évf. 7–8. sz. 253–263.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1991b): A közigazgatási bíráskodás főbb rendszerei és szervezeti kereteik. *Magyar Közigazgatás*, 41. évf. 5. sz. 408–425.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1991a): A közigazgatási bíráskodás és az alapjogok védelmének egyes aspektusai. *Acta Humana: Hungarian Centre for Human Rights Publications*, 2. évf. 4. sz. 39–50.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1991c): Milyen közigazgatási bíráskodás felé? *Társadalmi Szemle*, 46. évf. 7. sz. 59–64.

⁴¹ RÁ CZ Attila (1990): *A törvényesség és a közigazgatás*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 206.

5. A KÖZIGAZGATÁSI BÍRÁSKODÁS JELENKORI TÖRTÉNETE

A rendszerváltást követő évek legfőbb vitapontját a közigazgatási bíráskodásnak az új alkotmányos rendhez való viszonya jelentette, illetve annak hatásköri és eljárási kérdései.⁴² Petrik Ferenc, aki ekkor a Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának elnöke volt, a Deák Ferenc Továbbképző Jogakadémia 1996-os tudományos ülésszakának megnyitó előadásában⁴³ úgy összegezte a százéves magyar közigazgatási bíráskodás addig bejárt útját, hogy az államigazgatási határozatok bírósági ellenőrzését az államigazgatási eljárásról szóló 1957. évi IV. törvény tette ismét lehetővé, előbb meglehetősen szűk körben, majd a hatáskört az 1981. évi I. törvény szélesítette. 1989. október 23. óta ismét lett teljes értékű közigazgatási bíráskodás. A Legfelsőbb Bíróságnak attól az időponttól kezdve volt közigazgatási kollégiuma. Az 1991. évi XXVI. törvény teremtette meg a rendszerváltás utáni magyar közigazgatási bíráskodás kereteit. A százéves magyar közigazgatási bíróság hagyománya ellenére Magyarországon nem önálló közigazgatási bíróság jött létre. Állásfoglalása szerint a civilisztikával átszótt közigazgatási ügyekben – s ez a perek döntő többsége – a legfelsőbb bíróság elvi irányítása jobban biztosítja az egységes jogértelmezést. A témához kötődő diskurzusban a gyakorlati szakemberek is részt vettek, Uttó György nemcsak bírói szemszögből megfogalmazott véleményét osztotta meg, hanem külföldi útjai során felhalmozott tapasztalatait is, amelyek segítségével bemutatta a svájci, német és osztrák közigazgatási bíróságok működését.⁴⁴

⁴² TRÓCSÁNYI László ifj. (1992a): *Milyen közigazgatási bíráskodást?* Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó. 198.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1992b): A közigazgatási bíráskodás és az alapjogok védelmének egyes aspektusai. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus XVI. Fasc. 1–40. 553–564.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1993): A közigazgatási bíráskodás hatásköri és szervezeti kérdései. *Magyar Jog*, 40. évf. 9. sz. 543–548.; TRÓCSÁNYI László ifj. szerk. (1997): *Francia – magyar közjogi szeminárium a közigazgatási bíráskodásról*. Budapest, Nagy és Trócsányi Ügyvédi Iroda. 120.; ÁDÁM Antal (1996): A közigazgatás és a közigazgatási bíráskodás alkotmányjogi összefüggéseiről. *Magyar Közigazgatás*, 46. évf. 12. sz. 705–712.; GAÁL Sándor (1996): A közigazgatási bíráskodás néhány szervezeti és hatásköri kérdése. *Magyar Közigazgatás*, 46. évf. 7. sz. 390–392.; KALTENBACH Jenő (1993): Közigazgatási mérlegelés és közigazgatási bíráskodás. In TÓTH Károly szerk. *Emlékkönyv Dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára*. Szeged, József Attila Tudományegyetem (JATE). 181–188.; FLECK Zoltán (1993): Majtényi László: Ombudsman: Állampolgári jogok biztosja; Trócsányi László ifj.: Milyen közigazgatási bíráskodást? *BUKSZ – Budapesti Könyvszemle*, 5. évf. 4. sz. 499–501.; TRÓCSÁNYI László ifj. (1992): *Milyen közigazgatási bíráskodást?* Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó.; PRUGBERGER Tamás (1993): A közigazgatási bíráskodás újrakezdése Magyarországon. *Jogtudományi Közöny*, 48. évf. 3. sz. 125–127.; PATYI András (1995): Az angol közigazgatási bíráskodásról, néhány történeti aspektussal. *Jogtudományi Közöny*, 50. évf. 8. sz. 372–383.

⁴³ PETRIK Ferenc (1996): Százéves a közigazgatási bíráskodás. *Jogtudományi Közöny*, 51. évf. 9. sz. 345–347.

⁴⁴ UTTÓ György (1988): A közigazgatási bíráskodás kialakításáról. *Állam és Igazgatás*, 38. évf. 9. sz. 805–816.; UTTÓ György (1992a): A közigazgatási bíró kezdeti tapasztalataiból. *Magyar Közigazgatás*, 42. évf. 4. sz. 217–221.; UTTÓ György (1995): A magyar köztársasági bíráskodás jelenéről és jövőjéről. *Bírák Lapja*, 5. évf. 1. sz. 47–62.; UTTÓ György (1992b): A svájci közigazgatás törvényességének bírósági ellenőrzéséről. *Magyar Jog*, 39. évf. 12. sz. 749–752.; UTTÓ György (1993): Ausztria közigazgatásának bírósági ellenőrzése. *Magyar Közigazgatás*, 43. évf. 9. sz. 544–546.; UTTÓ György (1991): Teljeskörű és korlátozott közigazgatási bíráskodás. *Bírák Lapja*, 1. évf. 2. sz. 39–45.

1999-ben a Pécssett megtartott tizennegyedik jogász vándorgyűlésen Lomnici Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság főtítkára tartott előadást *Az ítélőtáblák elhalasztása és a közigazgatási bíráskodás jövője* címmel, amelyet Maklári Iván, ügyvéd és Máthé Gábor, az Államigazgatási Főiskola főigazgatója korreferált. Máthé Gábor a témát illető tudományos diskurzusról a következőképpen beszélt: „1991-ben, amikor eldöntetett, az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadásának körét tágítják, s e tevékenységnek a feltételeit a rendes bírósági szervezetben megteremtik, akkor egy igen intenzív vita alakult ki a szakemberek között. A polémia a nyugat európai és a magyar tradíció analizisére is kiterjedt. A szakirodalom imponáló eredményeket, összegző értékeléseket hozott. Minden lényeges dolog publicitást kapott.”⁴⁵

Az 1990-es évek második felében kezdődött meg a magyar közigazgatási bíráskodás történetének a hivatásos jogtörténészek által történő vizsgálata. A legtöbb vonatkozó tanulmányt Stipta István⁴⁶ jelentette meg, akinek kutatási területe – jelen tanulmány tematikai

⁴⁵ MÁTHÉ Gábor – MAKLÁRI Iván – LOMNICI Zoltán (1999): Az ítélőtáblák elhalasztása és a közigazgatási bíráskodás jövője. In BENISNÉ GYÖRFFY Ilona szerk.: *Tizennegyedik jogász vándorgyűlés*. Pécs, Magyar Jogász Egylet. 21–46.

⁴⁶ STIPTA István (1997): A közigazgatási bíráskodás előzményei Magyarországon. *Jogtudományi Közöny*, 52. évf. 3. sz. 117–125.; STIPTA István (1998): Az 1875-ös osztrák közigazgatási bíróság hatása a magyar közigazgatási jogvédelemre. Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus LIII. Fasc. 1–25. 353–362.; STIPTA István (1999): Adalékok a pénzügyi közigazgatási bíróság működésének történetéhez. (1884–1885). *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus LVII. Fasc. 9. 22; STIPTA István (2000): Közigazgatási bíróság. In BÁRÁNY Lászlóné főszerk.: *Magyar Nagylexikon XI. kötet (Kir–Lem.)*. Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó. 504.; STIPTA István (2001): A közigazgatási bíráskodás előzményei Magyarországon. In MEZEY Barna – VÖRÖS Imre szerk.: *A magyar polgári átalakulás alkotmányos forradalma. Jogtörténészek 1848-ról*. Budapest, Logod Bt. 125–138.; STIPTA István (2005): Deák Ferenc állambírói koncepciója, „[...] a hazának szent ügye [...]”. In SZABÓ István szerk.: *Emlékkülés Deák Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat. 77–98.; STIPTA István (2006a): A német közigazgatási bíráskodás kialakulása, és hatása a magyar közigazgatási jogvédelemre. In SZABADALVI József szerk.: *Facultas nata: Ünnepi tanulmányok a miskolci jogászképzés 25. évfordulójára*. Miskolc, Bíbor. 347–364.; STIPTA István (2009): A francia közigazgatási bíráskodás hatása a dualizmus kori magyar törvényhozásra. In HORVÁTH Attila – KOLTAY András – MÁTHÉ Gábor szerk.: *Sapientii iniuria non potest fieri: ünnepi tanulmányok Zlinszky János tiszteletére*. Budapest, Gondolat. 263–282.; STIPTA István (2010b): A magyar közjogi múlt üzenete: önálló közigazgatási bíróság. *Magyar Jog*, 57. évf. 6. sz. 334–338.; STIPTA István (2010a): A 19. századi angol közigazgatási jogvédelem és a magyar közigazgatási bíráskodás. In BALOGH Elemér – HOMOKI-NAGY Mária szerk.: *Emlékkönyv Dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 793–810.; STIPTA István (2010c): Tisza Kálmán és a közigazgatási bíráskodás. *Jogtörténeti Szemle*, 3. sz. 23–33.; STIPTA István (2010d): Történeti érvek az önálló közigazgatási bírói szervezet mellett. In BENISNÉ GYÖRFFY Ilona szerk.: *Tizedik Magyar Jogászyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet. 279–284.; STIPTA István (2013): A közigazgatási jogviták elbírálásának rendszere 1883-ig. In MÁTHÉ Gábor – RÉVÉSZ T. Mihály – GOSZTONYI Gergely szerk.: *Jogtörténeti Parerga: Ünnepi Tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 331–337.; STIPTA István (2015): A közigazgatási bíráskodás történeti modelljei. *Jogtörténeti Szemle*, 3. sz. 40–45.; STIPTA István (2016): Egyértelmű modellkapcsolatok? A közigazgatási bíráskodás európai változataihoz. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz. 10–15.; STIPTA István (2017): Történeti alkotmányunk és a közigazgatási bíráskodás. In CHRONOWSKI Nóra et al. szerk.: *A szabadságszerető embernek: Liber Amicorum István Kukorelli*. Budapest, Gondolat. 348–357.; STIPTA, István (2014): Die Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn und die internationalen Modelle. *Journal on European History of Law*, Vol. 5, No. 2. 73–79.; STIPTA, István (2006b): *Die Herausbildung und die Wirkung der deutschen Verwaltungsgerichtsbarkeit auf den ungarischen*

határain kívül eső, azonban a felsorolásból ki nem hagyható – különálló pénzügyi közigazgatási bíróság és bírászkodás történetére is kiterjed. E tárgykörben publikált még Máthé Gábor,⁴⁷ Ruszoly József,⁴⁸ Schweitzer Gábor,⁴⁹ Balogh Judit,⁵⁰ Korsós né Delacasse Krisztina⁵¹ és a legújabb generációból Kelemen Roland.⁵² A magyar alkotmánytörténet-oktatás egyetemi tananyagában is megjelent a magyar közigazgatási bírászkodás története.⁵³

Számos jogtörténeti munka született a közigazgatási bírászkodás történetéről a hatályos jogtudományának művelőitől is, többek között Koi Gyula, Till Szabolcs, Rónai László, Horváth E. Írisz és Hulkó Gábor tollából.⁵⁴ Rozsnyai Krisztina e tematika számos részkérdésével foglalkozó munkásságán túl Karl-Peter Sommermann és Bert Schaffarzik

---

Verwaltungsrechtsschutz. Budapest, Rechtsgeschichtliche Forschungsgruppe der Ungarischen Akademie für Wissenschaften an dem Lehrstuhl für Ungarische Rechtsgeschichte Eötvös Loránd Universität. 25

⁴⁷ MÁTHÉ Gábor (2001): A Közigazgatási Bíróságtól a közigazgatási bírászkodásig – dilemmák. In KAJTÁR István – SZEKERES Róbert szerk.: *Jogtörténeti tanulmányok VII.* Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar. 279–292.

⁴⁸ RUSZOLY József (2017): A Közigazgatási Bíróság ítéletei a megtámadott zsegedi és miskolci törvényhatósági bizottsági választások ügyében (1930–1932). In PERES Zsuzsanna – Kis Norbert szerk.: *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor oktatói pályafutásának 50. jubileumára: Studia sollemnia scientiarum politico-camerarium.* Budapest, Dialóg Campus. 337–351.

⁴⁹ SCHWEITZER Gábor (1996): Közigazgatás – igazságszolgáltatás – jogállamiság, avagy a közigazgatási bírászkodás kezdetei Magyarországon. *Állam- és Jogtudomány*, 38. évf. 1–2. sz. 21–36.; SCHWEITZER Gábor (2016): A „zsidótörvények” a Közigazgatási Bíróság ítélezési gyakorlatában. In MOLNÁR Judit szerk.: *A nagypolitikától a hétköznapokig: A magyar holokauszt 70 év távlatából. Tanulmányok.* Budapest, Balassi. 157–169.

⁵⁰ BALOGH Judit (2017): Felfogások a közigazgatás feletti bírói kontrollról a két világháború közötti debreceni jogtatásban. In PERES Zsuzsanna – Kis Norbert szerk.: *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor oktatói pályafutásának 50. jubileumára: Studia sollemnia scientiarum politico-camerarium.* Budapest, Dialóg Campus. 53–64.

⁵¹ KORSÓS NÉ DELACASSE, Krisztina (2010): Gerichtsverfassung und Justizwesen in Ungarn um die Jahrhundertwende: Kurzer Überblick der tatsächlichen Verwirklichung der Trennung von Justiz und Verwaltung – richterliche Unabhängigkeit und Verwaltungsgerichtsbarkeit. In BARAN, Kazimierz szerk. *Constitutional Developments of the Habsburg Empire in the Last Decades before its Fall: The materials of Polish–Hungarian Conference, Cracow, September 2007.* Cracow, Jagiellonian University Press. 51–59.; KORSÓS NÉ DELACASSE, Krisztina (2009): Gerichtsverfassung und Justizwesen um die Jahrhundertwende: Die tatsächliche Verwirklichung der Trennung vom Justiz und Verwaltung – richterliche Unabhängigkeit und Verwaltungsgerichtsbarkeit. In MALECKI, M szerk.: *Świat, Europa, mała ojczyzna. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodzkiemu w 80-lecie urodzin.* Cracow, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej. 409–417.

⁵² KELEMEN Roland (2016): A közigazgatási bírászkodás és a garanciális panasz szabályozása, avagy ki volt az alkotmány óra a dualizmusban? *Acta Humana: Hungarian Centre for Human Rights Publications*, 27. évf. 2. sz. 95–116.

⁵³ HORVÁTH Attila (1995): A magyar polgári állam szervei: A közigazgatási bírászkodás. In MEZEY Barna szerk. *Magyar alkotmánytörténet.* Budapest, Osiris. 326–328.

⁵⁴ Koi Gyula (2008): A magyar királyi Közigazgatási Bíróság közérdekkel kapcsolatos joggyakorlata. In SZAMEL Katalin szerk. *Közérdek és közigazgatás.* Budapest, MTA Jogtudományi Intézet. 297–304.; Számos helyen érinti a közigazgatási bírászkodás témáját: Koi Gyula (2014): *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt. 487.; Till Szabolcs (1994): A közigazgatási bírászkodás intézményi és esztörténete Magyarországon. *Magyar Közigazgatás*, 44. évf. 11. sz. 696–702.; Rónai László (2013): A közigazgatási bírászkodás kialakulásának hazai tapasztalatai. In VARGA István szerk.: *Codificatio processualis civilis: studia in honorem Németh János, II.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 345–363.; Horváth E. Írisz (2007): A magyar közigazgatási bírászkodás története. *Iustum Aequum Salutare*, 3. évf. 2. sz. 161–174.; Hulkó Gábor (2013): A közigazgatási bírászkodás hagyománya és rövid története Csehországban. In SZOBOSZLAI-KISS Katalin – DELI Gergely szerk.: *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére.* Győr, Universitas-Győr Non-profit Kft. 247–253.

szerkesztésében megjelenő *Handbuch der Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Europa* című kötetében megjelenő könyvrészletben mutatja be a magyar közigazgatási bírászkodás történetét, összefoglaló jelleggel.⁵⁵

A 2000-es évek elején, amikor a már az 1990-es évek végén megmutatkozó folyamat erőteljes felgyorsulása révén a publikációs szokások és lehetőségek megváltoztak, a közigazgatási bírászkodás szakirodalma számos munkával gazdagodott.⁵⁶

A nagyszámú tanulmány mellett több jelentős kötet is napvilágot látott. Patyi András kétezres évekbeli⁵⁷ nagyszámú vonatkozó tanulmánya mellett 2002-ben adta közre *Közigazgatási bírászkodásunk modelljei: Tanulmány a magyar közigazgatási bírászkodásról* című doktori disszertációját, monográfia formájában.⁵⁸

⁵⁵ ROZSNYAI, Krisztina (2018): *Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn*. In SOMMERMANN, Karl-Peter – SCHAFFARZIK, Bert szerk.: *Handbuch der Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Europa*. Berlin–Heidelberg, Springer Verlag.

⁵⁶ TORMA András – ZSALBASZÜREN, Batzandan (2005): *Közigazgatási bírászkodás a Mongol Köztársaságban*. *Magyar Közigazgatás*, 55. évf. 9. sz. 561–565.; NAGY Csongor István (2004): *Közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata összehasonlító jogi szempontból*. In NAGY Csongor István szerk.: *Összehasonlító közigazgatási eljárásjogi tanulmányok*. Budapest, Bibó István Szakkollégium. 105–126.; PATYI András (2010b): *Beköszöntő: a külön közigazgatási bíróság aktualitása 20 éve és most*. *Új Magyar Közigazgatás*, 3. évf. 4. sz. 1–3.; MUDRÁNÉ LÁNG Erzsébet (2009): *A közigazgatási bírászkodás aktuális kérdései*. *Jogi Tájékoztató Füzetek*, 198–204.; TAMÁS András (2003): *Közigazgatási bírászkodás avagy hány dudás lehet egy csárdában*. In KOZMA György szerk.: *Ünnepi tanulmánykötet Petrik Ferenc 70. születésnapjára*. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem. 225–244.; KISS, László (2004): *Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn*. In WIESER, Bernd – STOLZ, Armin szerk.: *Vergleichendes Verwaltungsrecht in Ostmitteleuropa: Grundriss der Verwaltungsordnungen Polens, Tschechiens, der Slowakei und Ungarns*. Wien, Verlag Österreich. 527–549.; PETRÉTEI József (2000): *Der verfassungsrechtlich garantierte Rechtsschutz und die Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn*. In BANASZAK, Bogusław szerk.: *Przeгляд Prawa i Administracji*. Tom. XLIV. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. 29–55.; CSERNY Ákos – PATYI András (2003): *Közigazgatási bírászkodásunk modelljei*. *Jogtudományi Közlöny*, 58. évf. 11. sz. 490–492.; BORSA Dominika (2008): *Jogalkotás versus közigazgatási bírászkodás*. *Jogtudományi Közlöny*, 63. évf. 5. sz. 271–273.; BENCsik András (2009a): *A jogállam és a közigazgatás néhány összefüggése – különös tekintettel a közigazgatási bírászkodásra*. In SMUK Péter szerk.: *A jogállamiság 20 éve*. Győr, Széchenyi István Egyetem. 138–144. *A jogállamiság 20 éve* (A Jog – Állam – Politika CD-ROM melléklete, 2009/3.); BENCsik András (2009b): *A közigazgatási bírászkodás alkotmányi szabályozásáról*. In KOCSIS Miklós – ZELLER Judit szerk.: *A köztársasági Alkotmány 20 éve*. Pécs, Pécsi Alkotmányjogi Műhely Alapítvány. 545–561.

⁵⁷ PATYI András (2001a): *A magyar közigazgatási bírászkodás a hatályos magyar alkotmányos rendszerben, az Alkotmánybíróság határozatai tükrében*. *Jogtudományi Közlöny*, 56. évf. 10. sz. 417–430.; PATYI András (2001b): *Hatáskör és eljárás a magyar közigazgatási bírászkodás történeti modelljében*. *Magyar Közigazgatás*, 51. évf. 11. sz. 655–667.; PATYI András (2002b): *Szervezet és hatáskör alapkérdései közigazgatási bírászkodásunk hatályos rendszerében*. *Jogtudományi Közlöny*, 57. évf. 3. sz. 125–144.; PATYI András (2004): *Velünk élő szocialista jog – avagy közigazgatási bírászkodásunk alapjai*. *Leviatán*, 1. sz. 109–146.; PATYI András (20092): *A közigazgatási bírászkodás: az 50. § (2) bekezdés magyarázata*. In JAKAB András szerk.: *Az Alkotmány kommentárja I-II*. Budapest, Századvég. 1756–1787.; PATYI András (2010a): *A közigazgatási bírászkodás alkotmányos háttérének eredete és jelentése*. In BALOGH Elemér – HOMOKI-NAGY Mária szerk. *Emlékkönyv Dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 653–670.; PATYI András (2010c): *Prokrusztesz és Thézeusz: gondolatok a magyar közigazgatási bírászkodásról egy könyv kapcsán*. *Jogtudományi Közlöny*, 65. évf. 12. sz. 674–676.

⁵⁸ PATYI András (2002a): *Közigazgatási bírászkodásunk modelljei: Tanulmány a magyar közigazgatási bírászkodásról*. Budapest, Logod Bt. 254.

Csiba Tibor szerkesztésében 2003-ban jelent meg egy döntvénytár, amely a közigazgatási bírósági döntéseket gyűjtötte össze,⁵⁹ 2007-ben pedig egy nagyszámú szerzői gárdát magáénak tudó útmutató a közigazgatási bíráskodás gyakorlati kérdéseiről.⁶⁰ Ugyanebben az évben jelent meg Csiba Tibor, Rothermel Erika és Imre Miklós szerkesztésében a *Közigazgatási bíráskodás* című kötet.⁶¹

2003-ban tartották meg a Tizenkilencedik Jogász Vándorgyűlést, ahol Darák Péter, Csiba Tibor, Haszonicsné Ádám Mária és Patyi András tartottak előadást a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatának új szabályozásáról.⁶²

Rozsnyai Krisztina 2008-ban védte meg *A közigazgatás feletti bírói ellenőrzés továbbfejlesztésének lehetséges irányai: A közigazgatási bíráskodást meghatározó tényezőkről* című doktori értekezését,⁶³ amely két évvel később, 2010-ben monográfia formájában meg is jelent.⁶⁴

A 2010-es évek az új Alaptörvény születésével kezdődve az egész magyar jogrendszer átalakulásának jegyében telik. A közigazgatási perrendtartás megalkotása mellett újra napirendre került a különálló közigazgatási bíróság felállítása, amely heves szakmai viták mellett az általános közvéleményt is nagymértékben foglalkoztatja. A vonatkozó újonnan születő tanulmányok, vitacikkek száma igen nagy.⁶⁵

⁵⁹ CSIBA Tibor szerk. (2003): *Közigazgatási bírósági döntések gyűjteménye*. Budapest, KJK-Kerszöv. 362.

⁶⁰ BEZNICZA Árpád et al. (2006): *A közigazgatási bíráskodás gyakorlati kérdései*. Budapest, Országos Igazságszolgáltatási Hivatal; Perfekt Rt. 353.

⁶¹ CSIBA Tibor – ROTHERMEL Erika – IMRE Miklós szerk. (2007): *Közigazgatási bíráskodás*. Budapest, HVG-ORAC. 150.

⁶² DARÁK Péter et al. (2003): A közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatának új szabályozása. In BENISNÉ GYÖRFFY Ilona szerk.: *Tizenkilencedik Jogász Vándorgyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet. 23–74.

⁶³ ROZSNYAI Krisztina (2008): *A közigazgatás feletti bírói ellenőrzés továbbfejlesztésének lehetséges irányai: A közigazgatási bíráskodást meghatározó tényezőkről*. Doktori disszertáció. ELTE.

⁶⁴ F. ROZSNYAI Krisztina (2010): *Közigazgatási bíráskodás Prokrusztesz-ágyban: A közigazgatás feletti bírói kontroll változó körülmények között, változatlan formában*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 281.

⁶⁵ NYILAS Anna (2016): Az elektronizáció tapasztalatai a francia közigazgatási bíráskodásban – a TéléRecours rendszer. *Pro Publico Bono*, 1. sz. 68–92.; LUGOSI József (2010a): A közigazgatási (határozatok bírósági felülvizsgálata iránt kezdeményezett) per és a polgári per összehasonlítása. *Új Magyar Közigazgatás*, 3. évf. 8. sz. 2–13.; LUGOSI József (2010b): A közigazgatási bíráskodás továbbfejlesztése (II. – de lege ferenda). *Új Magyar Közigazgatás*, 3. évf. 9–10. sz. 3–16.; PÁL Emese (2016): A közigazgatási bíráskodás szervezetéről. *JURA*, 22. évf. 1. sz. 100–107.; PÁL Emese (2011): Az átalakuló közigazgatási bíráskodás szervezeti kérdései. In BARABÁS Gergely szerk. *Közigazgatási eljárásjog – a tananyagot túl: Közigazgatási jogi tudományos diákkörök országos konferenciája*. Budapest, ELTE ÁJK. 20–29.; GYERGYÁK Balázs (2015): A közigazgatási bíráskodás reformja a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2012–2014. évi ügyforgalmi adatainak tükrében. *Új Magyar Közigazgatás*, 8. évf. 1. sz. 102–104.; KÜPPER (2014): *i. m.* 1–29.; PRIBULA László (2016): A közigazgatási bíráskodás szervezeti és személyi feltételei. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz. 33–36.; RÁTH Olivér – ROZSNYAI Krisztina (2015): A közigazgatási bíráskodás mintakódex. *Közjogi Szemle*, 8. évf. 3. sz. 65–71.; KOVÁCS András György (2012): Nemzetközi tapasztalatok dióhéjban a közigazgatási bíráskodás hatékonyságáról. *Bírói Határozatok*, 6. évf. 6. sz. 507–509.; KOVÁCS András György (2016): Közigazgatási bíráskodás: erősödő alapjogvédelem? *Fundamentum*, 20. évf. 1. sz. 79–86.; CSÖRE Eszter (2013): A Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság megszervezése a Budapesti Környéki Törvényszéken. *Themis*, 1. sz. 61–72.; FORGÁCS Anna (2012): Alapelvi bíráskodás a közigazgatási hatósági eljárásban. *Jogi Tanulmányok*, 1. köt. 391–403.; FLECK Zoltán (2016): Szakmai és politikai érvek a közigazgatási bíráskodás kapcsán. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz. 16–19.; BARTHA Il-dikó (2017): Eljárási kódex vagy szervezeti reform? Vita és döntés a közigazgatási bíráskodásról. *Magyar Tu-*

2010-ben tartották meg a *Közérdekvédelem: A közigazgatási bíráskodás múltja és jövője* című konferenciát,⁶⁶ ahol ebben az évtizedben először járták körbe a különálló közigazgatási bíróság lehetőségét a téma szakértői. Előadást tartott Rétvári Bence, Stumpf István, Kozma György, Patyi András, Stipta István, Zlinszky János, Solt Pál, F. Rozsnyai Krisztina, Navratil Szonja, Kovács István, Varga Zs. András és Szabó István.⁶⁷

2011-ben jelent meg Petrik Ferenc *Közigazgatási Bíróság – közigazgatási jogviszony* című könyve,⁶⁸ 2017-ben pedig az általa szerkesztett új közigazgatási perrendtartás

---

domány, 178. évf. 9. sz. 1084–1087.; BARTHA Ildikó (2016): (Jog)állami bíróság? A közigazgatási bíráskodás magyarországi reformja 2016-ban. *Jogtudományi Közöny*, 71. évf. 11. sz. 575–581.; VADÁL, Ildikó – ZELLER, Judit (2015): Die Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn. *Osteuropa-Recht*, Jg(g). 61. Nr. 3. 298–305.; BENCsik András (2013): A közigazgatási bíráskodás helyzete és jövője – az új Alaptörvény tükrében. In VARGA Norbert szerk. *Az új Alaptörvény és a jogélet reformja*. Szeged, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar. 35–45.; PATYI András (2011a): A közigazgatási bíráskodás és a közigazgatás külső ellenőrzése. In FAZEKAS Marianna szerk.: *A közigazgatás tudományos vizsgálata egykor és ma: 80 éve jött létre a budapesti jogi karon a Magyar Közigazgatástudományi Intézet*. Budapest, Gondolat. 183–197.; PATYI András (2011b): Közigazgatási bíráskodás de constitutione ferenda. In GERENCsÉR Balázs – TAKÁCS Péter szerk.: *Ratio legis, ratio iuris: liber amicorum: studia A. Tamás septuagenario dedicata: ünnepi tanulmányok Tamás András tiszteletére 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat. 234–247.; PATYI András (2015): Megállapítások és tézisek a magyar közigazgatási bíráskodás körében. In HACK Péter et al. szerk.: *Gályapadból laboratóriumot: Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 307–316.; PATYI András – KÖBLÖS Adél (2016): A közigazgatási bíráskodás alkotmányos alapjai. *Pro Publico Bono*, 3. sz. 8–29.; DARÁK Péter (2012): Közigazgatási Bíróság – előkészületben. In HERICH György szerk.: *Telephelyek, fióktelepek adózási, számviteli kérdései: az Adózás Európában – VI. Nemzetközi Adókonferencia előadásainak anyagaiból készült tanulmányok*. Budapest–Pécs, MOKLASZ–Penta Unió. 5–11.; DARÁK Péter (2016): A közigazgatási bíráskodás Egyed István elemzésében. *Pro Publico Bono*, 4. sz. 45–54.; DARÁK Péter (2014): A közigazgatási bíráskodás jövőbeni irányai. In GYERGYÁK Ferenc szerk.: *XXIII. Országos Jegyző–Közigazgatási Konferencia. Közszolgálati Tisztviselők Szakmai Szervezeteinek Szövetsége*. 114–118.; DARÁK Péter (2015): A közigazgatási bíráskodás jövőbeni irányai. *Új Magyar Közigazgatás*, 8. évf. 4. sz. 55–56.; ROZSNYAI Krisztina (2013a): A hatékony jogvédelem biztosítása a közigazgatási bíráskodásban. *Acta Humana: Hungarian Centre For Human Rights Publications*, 24. évf. 1. sz. 117–130.; ROZSNYAI Krisztina (2013b): A közigazgatási és munkaügyi bíróságok felállításával kapcsolatos törvénymódosítások margójára. *Jogtudományi Közöny*, 68. évf. 3. sz. 147–153.; ROZSNYAI Krisztina (2016): Perjogi önállósulás és különbírói jelleg a közigazgatási bíráskodásban. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz. 3–9.; ROZSNYAI Krisztina (2004c): Szubjektív vagy/és objektív jogvédelem (Konferencia a közigazgatási bíráskodásról). *Jogtudományi Közöny*, 59. évf. 6. sz. 213–214.; ROZSNYAI Krisztina (2003): A közigazgatási perek polgári perjog általi szabályozottságának problémái. In HARMATHY Attila szerk.: *10 éves a doktori képzés az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán*. Budapest, ELTE ÁJK. 283–289.; ROZSNYAI Krisztina (2004a): Függetlenül hatékony bíróságok. *Jogi tanulmányok*. Budapest, ELTE ÁJK. 151–176.; ROZSNYAI Krisztina (2006): Nyitott kérdések a közigazgatási jogorvoslati rendszer újraszabályozásával kapcsolatban. *Jogtudományi Közöny*, 61. évf. 7–8. sz. 292–299.; ROZSNYAI Krisztina (2007a): A közigazgatási bíráskodás európai dimenziója. *Jogtudományi Közöny*, 62. évf. 9. sz. 383–394.; ROZSNYAI Krisztina (2007b): Közhatalom és szerződés. A közigazgatás szerződéseivel kapcsolatos felelősség bírói úton való érvényesíthetősége. *Jogi Tanulmányok*, Budapest, ELTE ÁJK. 93–110.; ROZSNYAI Krisztina (2004b): Probleme der ungarischen Verwaltungsgerichtsbarkeit aus rechtsvergleichender Perspektive. *Annalea Universitatis Scientiarum Budapestinensis De Rolando Eötvös Nominatae, Sectio Iuridica*, Tomus XLV. 187–209.

⁶⁶ VARGA Zs. András – FRÖHLICH Johanna szerk. (2011): *Közérdekvédelem: A közigazgatási bíráskodás múltja és jövője*. Budapest, PPKE JÁK. 136.

⁶⁷ VARGA–FRÖHLICH szerk. (2011): *i. m.*; Zlinszky János dolgozata második közlésben megjelent: ZLINSZKY János (2011): A hatalomgyakorlás ellensúlyja: közigazgatási bíróság – alkotmánybíró. *Pázmány Law Working Papers*, 1. sz. 1–5.

⁶⁸ PETRIK Ferenc (2011): *Közigazgatási Bíróság – közigazgatási jogviszony*. Budapest, HVG-ORAC. 329.

magyarázata.⁶⁹ Ezenkívül számos további polgári eljárásjogi magyarázat, kommentár és tankönyv látott napvilágot vonatkozó részekkel.⁷⁰

A jogrendszer átalakulása a jogászképzésben azt a követelményt állítja a jog művelői elé, hogy az új szabályokat új tananyag formájában is elérhetővé tegyék a hallgatók számára. Számos jegyzet, tansegédlet, tankönyv látott napvilágot, nemcsak a graduális, hanem a posztgraduális képzésben részt vevők számára, vagy a szakvizsgára készülőknek.⁷¹

6. ÖSSZEGZÉS

A második világháborút követő két évben a közigazgatási bíraskodásról szóló tudományos diskurzus folytatódott. 1948-tól azonban a téma további tárgyalását a kialakuló új rendszer nem támogatta.

A szocializmus ideje alatti bírói kontroll újra a jogrendszerbe történő beépítését követően a tudományos diskurzus lassan újraéledt, azonban jelentős léptékváltozás csak a rendszer-váltás éveitől figyelhető meg. A tudományos munkák száma az új évezredben tovább növekedett, több monográfia, konferenciakötet, tanulmánykötet és szakcikk is napvilágot látott. A gyors ütemű publikációdömping – amely a sok esetben a rapid törvényhozással való lépéstartásra vezethető vissza – előidézte azt a jelenséget, hogy sok helyütt csak kisebb számú preferált munka lett a hivatkozási alap, a részben azonos eredményeket hozó tanulmányok száma pedig növekedett.

⁶⁹ PETRIK Ferenc szerk. (2017): *A közigazgatási perrendtartás magyarázata: A közigazgatási eljárás szabályai II.* Budapest, HVG-ORAC.

⁷⁰ NÉMETH János – KISS Daisy (2010³): *A Polgári perrendtartás magyarázata 2.* Budapest, Complex. 1235–1341.; SZABÓ Imre szerk.: *A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata, III. kötet.* Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó. 1327–1397.; SZABÓ Péter szerk. (2011²): *Különleges perek. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Különös részéből.* Budapest, HVG-ORAC. 103–165.; WOPERA Zsuzsa szerk. (2005²): *Polgári perjog. Különös rész.* Budapest, KJK-Kerszöv. 163–190. WOPERA Zsuzsa szerk. (2016): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz.* Budapest, Wolters Kluwer. 955–1021.; OSZTOVITS András szerk.: *A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nagykommentárja.* 1089–1186.

⁷¹ Régebbi tankönyvek közül például: WOPERA Zsuzsa (2009): *A közigazgatási bíraskodás.* Miskolc, Novotni Alapítvány. 131; LŐRINCZ Lajos (2007): *A közigazgatás törvényessége.* In Lőrincz Lajos szerk.: *Közigazgatási jog.* Budapest, HVG-ORAC. 48–63.; Az új tankönyvekből, tansegédletekből: VARGA Zs. András (2015): *Közigazgatási bíraskodás.* In GERENCSÉR Balázs Szabolcs szerk.: *Összehasonlító és európai uniós közigazgatási jog: Közigazgatási jog IV.* Budapest, Pázmány Press. 96–109.; F. ROZSNYAI Krisztina (2017²): *A közigazgatási ügyben eljáró bíróságok. Hatáskör és illetékesség: IX. 4.* In FAZEKAS Marianna szerk.: *Közigazgatási jog. Általános rész III.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 354–358.; F. ROZSNYAI Krisztina (2017²): *A közigazgatási bíraskodás európai fejlődése: IX. 1.* In FAZEKAS Marianna szerk.: *Közigazgatási jog. Általános rész III.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 323–331.; RIXER Ádám – SZILVÁSY György Péter (2013): *Bírósági felülvizsgálat.* In RIXER Ádám szerk.: *Közigazgatási jog.* Budapest, Novissima. 236–245.; BALÁZS István (2014²): *A közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata.* In BALÁZS István szerk.: *Magyar Közigazgatási Jog. Általános rész 2.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 131–143.; PAULOVICS Anita et al. szerk. (2016): *Közigazgatási hatósági és bírósági eljárásjog.* 1–92.; ROZSNYAI Krisztina (2017²): *A bíróságok és a közigazgatás alkotmányos kapcsolata.* In FAZEKAS Marianna szerk.: *Közigazgatási jog. Általános rész I.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 50–55. o.; PATYI András – VARGA Zs. András (2013²): *Általános közigazgatási jog.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus. 69–79.; BALÁZS István szerk. (2012): *Közigazgatáselemlet.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 63–64.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A bíróságok szerepe az államigazgatás törvényességének biztosításában (1966). *Az MTA gazdaság- és jogtudományi osztályának közleményei*, 1. sz. 177.
2. A Közigazgatási Bíróság állásfoglalása az emberi jogok védelmében (1947). *Pénzügy és Közigazgatás*, 2. sz. 96–97.
3. A közigazgatási bíróság reformja a Magyar Jogászegylet közigazgatási jogi szakosztályának 1946. november 8-án, 15-én és 23-án megtartott ülésén elhangzott, és a Közigazgatási Bíróság fennállásának félévszázados évfordulója alkalmából kiadott előadások és felszólalások Harrer Ferenc Mártonffy Károly Csorba János Egyed István Borsos Endre Bíró Balázs Kerekess István Beér János Vincenti Gusztáv Oppler Emil Glücksthal Andor Nemes László Nagy Dezső Bálint Martonyi János Szabó József Szokolay Leó Homolyai Rezső Domokos László Márffy Albin Altorjay Sándor (1947). *Jogászegyleti Szemle*, 1. évf. 2. sz. 13–14.
4. *A Magyar Közigazgatási Bíróság 50 éve: 1897–1947* (1947). Budapest, Máté Ny.
5. ÁDÁM Antal (1996): A közigazgatás és a közigazgatási bíráskodás alkotmányjogi összefüggéseiről. *Magyar Közigazgatás*, 46. évf. 12. sz. 705–712.
6. BALÁZS István (1988): Az államigazgatási aktusok bírói felülvizsgálata Franciaországban. *Magyar Jog*, 35. évf. 12. sz. 1081–1085.
7. BALÁZS István (2014²): A közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. In BALÁZS István szerk.: *Magyar Közigazgatási Jog. Általános rész 2.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
8. BALÁZS István – MIHAJLOV, Dobromir – BALOGH Zsolt (1988): *A közigazgatási bíráskodás.* Budapest, MTA Jogtudományi Intézet.
9. BALÁZS István szerk. (2012): *Közigazgatáselmélet.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
10. BALOGH Imre (1969): Az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása. *Állam és Igazgatás*, 19 évf. 2. sz. 109–121.
11. BALOGH Judit (2017): Felfogások a közigazgatás feletti bírói kontrollról a két világháború közötti debreceni jogoktatásban. In PERES Zsuzsanna – Kis Norbert szerk.: *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor oktatói pályafutásának 50. jubileumára: Studia sollemnium scientiarum politico-cameralium.* Budapest, Dialóg Campus. 53–64.
12. BARTHA Ildikó (2016): (Jog)állami bíróság? A közigazgatási bíráskodás magyarországi reformja 2016-ban. *Jogtudományi Közlöny*, 71. évf. 11. sz. 575–581.
13. BARTHA Ildikó (2017): Eljárási kódex vagy szervezeti reform? Vita és döntés a közigazgatási bíráskodásról. *Magyar Tudomány*, 178. évf. 9. sz. 1084–1087.
14. BENCSIK András (2009a): A jogállam és a közigazgatás néhány összefüggése – különös tekintettel a közigazgatási bíráskodásra. In SMUK Péter szerk.: *A jogállamiság 20 éve.* Győr, Széchenyi István Egyetem. 138–144. A jogállamiság 20 éve (A Jog – Állam – Politika CD-ROM melléklete, 2009/3.)

15. BENCSIK András (2009b): A közigazgatási bíráskodás alkotmányi szabályozásáról. In KOCSIS Miklós – ZELLER Judit szerk.: *A köztársasági Alkotmány 20 éve*. Pécs, Pécsi Alkotmányjogi Műhely Alapítvány.
16. BENCSIK András (2013): A közigazgatási bíráskodás helyzete és jövője – az új Alaptörvény tükrében. In VARGA Norbert szerk.: *Az új Alaptörvény és a jogélet reformja*. Szeged, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar. 35–45.
17. BEZNICZA Árpád – PETRIK Ferenc – SÁRA K. – KOZMA György – BUZINKAY Zoltán – BORSAINÉ TÓTH Erzsébet – LAUDON Beáta – KASZAINÉ MEZEY Katalin – LOMNICI Zoltán – MUDRÁNÉ LÁNG Erzsébet – ROTHERMEL Erika (2006): *A közigazgatási bíráskodás gyakorlati kérdései*. Budapest, Országos Igazságszolgáltatási Hivatal, Perfekt Rt.
18. BORSA Dominika (2008): Jogalkotás versus közigazgatási bíráskodás. *Jogtudományi Közlöny*, 63. évf. 5. sz. 271–273.
19. CSERNY Ákos – PATYI András (2003): Közigazgatási bíráskodásunk modelljei. *Jogtudományi Közlöny*, 58. évf. 11. sz. 490–492.
20. CSIBA Tibor – ROTHERMEL Erika – IMRE Miklós szerk. (2007): *Közigazgatási bíráskodás*. Budapest, HVG-ORAC.
21. CSIBA Tibor szerk. (2003): *Közigazgatási bírósági döntések gyűjteménye*. Budapest, KJK-Kerszöv.
22. CSIZMADIA Andor (1976): *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
23. CSIZMADIA Andor – KARCSAY Sándor (1946): *Magyarország közigazgatása*. Budapest, Budapest Székesfőváros Irodalmi és Művészeti Intézet.
24. CSORBA János, a Magyar Közigazgatási Bíróság elnökének nyilatkozata (1947). *Pénzügy és Közigazgatás*, 1. évf. 1. sz. 5–6.
25. CSORBA János (1948a): *Mit dolgozik a közigazgatási bíróság*. Budapest, Hernádi.
26. CSORBA János (1948b): *Mit dolgozik a Közigazgatási Bíróság?* *Pénzügy és Közigazgatás*, 2. évf. 9. sz.
27. CSÖRE Eszter (2013): A Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság megszervezése a Budapesti Környéki Törvényszéken. *Themis*, 1. sz. 61–72.
28. DARÁK Péter (2012): Közigazgatási Bíróság – előkészületben. In HERICH György szerk.: *Telephelyek, fióktelepek adózási, számviteli kérdései: az Adózás Európában – VI. Nemzetközi Adókonferencia előadásainak anyagaiból készült tanulmányok*. Budapest–Pécs, MOKLASZ–Penta Unió.
29. DARÁK Péter (2014): A közigazgatási bíráskodás jövőbeni irányai. In GYERGYÁK Ferenc szerk.: *XXIII. Országos Jegyző-Közigazgatási Konferencia*. Közzolgálati Tisztviselők Szakmai Szervezeteinek Szövetsége. 114–118.
30. DARÁK Péter (2015): A közigazgatási bíráskodás jövőbeni irányai. *Új Magyar Közigazgatás*, 8. évf. 4. sz. 55–56.
31. DARÁK Péter (2016): A közigazgatási bíráskodás Egyed István elemzésében. *Pro Publico Bono*, 4. sz.
32. DARÁK Péter – CSIBA Tibor – HASZONICSNÉ ADÁM Mária – PATYI András (2003): A közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatának új szabályozása. In BENISNÉ

- GYÖRFFY Ilona szerk.: *Tizenkilencedik Jogász Vándorgyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet.
33. EGYED István (1947): *A magyar közigazgatási jog alaptanai*. Budapest, Szent István-társulat.
34. F. ROZSNYAI Krisztina (2010): *Közigazgatási bíráskodás Prokrasztész-ágban: A közigazgatás feletti bírói kontroll változó körülmények között, változatlan formában*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
35. F. ROZSNYAI Krisztina (2017²): A közigazgatási bíráskodás európai fejlődése: IX. 1. In FAZEKAS Marianna szerk.: *Közigazgatási jog. Általános rész III*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 323–331.
36. F. ROZSNYAI Krisztina (2017²): A közigazgatási ügyben eljáró bíróságok. Hatáskör és illetékesség: IX. 4. In FAZEKAS Marianna szerk.: *Közigazgatási jog. Általános rész III*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 354–358.
37. FLECK Zoltán (1993): Majtényi László: Ombudsman: Állampolgári jogok biztosa; Ifj. Trócsányi László: Milyen közigazgatási bíráskodást? *BUKSZ – Budapesti Könyvszemle*, 5. évf. 4. sz. 499–501.
38. FLECK Zoltán (2016): Szakmai és politikai érvek a közigazgatási bíráskodás kapcsán. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz. 16–19.
39. FORGÁCS Anna (2012): Alapvető bíráskodás a közigazgatási hatósági eljárásban. *Jogi Tanulmányok*, 1. köt. 391–403.
40. GAÁL Sándor (1996): A közigazgatási bíráskodás néhány szervezeti és hatásköri kérdése. *Magyar Közigazgatás*, 46. évf. 7. sz. 390–392.
41. GYARMATI Sándor (1965): Vitaülés az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadásának egyes kérdéseiről. *Magyar Jog*, 12. évf. 10. sz. 472–473.
42. GYERGYÁK Balázs (2015): A közigazgatási bíráskodás reformja a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2012–2014. évi ügyforgalmi adatainak tükrében. *Új Magyar Közigazgatás*, 8. évf. 1. sz. 102–104.
43. HACK Péter (1991): Közigazgatási bíráskodás. *Beszélő*, 2. évf. 20. sz.
44. HORVÁTH Attila (1995): A magyar polgári állam szervei: A közigazgatási bíráskodás. In MEZEY Barna szerk. *Magyar alkotmánytörténet*. Budapest, Osiris. 326–328.
45. HORVÁTH E. Írisz (2007): A magyar közigazgatási bíráskodás története. *Iustum Aequum Salutare*, 3. évf. 2. sz. 161–174.
46. HULKÓ Gábor (2013): A közigazgatási bíráskodás hagyománya és rövid története Csehországban. In SZOBOSZLAI-KISS Katalin – DELI Gergely szerk.: *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Győr Universitas-Győr Nonprofit Kft. 247–253.
47. KALTENBACH Jenő (1993): Közigazgatási mérlegelés és közigazgatási bíráskodás. In TÓTH Károly szerk. *Emlékkönyv Dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára*. Szeged, József Attila Tudományegyetem (JATE).
48. KELEMEN Roland (2016): A közigazgatási bíráskodás és a garanciális panasz szabályozása, avagy ki volt az alkotmány őre a dualizmusban? *Acta Humana: Hungarian Centre for Human Rights Publications*, 27. évf. 2. sz.

49. KERÉKESZ István (1947): Felsőbíróságok elnökeinek évnvítő beszédei. *Jogtudományi közlöny*, 2. évf. 6. sz.
50. KILÉNYI Géza (1981): Az államigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata a szocialista jogfejlődés tükrében. *Jogtudományi Közölny*, 36. évf. 8. sz.
51. KILÉNYI Géza (1982): Az államigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata a szocialista jogfejlődés tükrében. In KILÉNYI Géza szerk.: *Tanulmányok az ellenőrzési rendszer továbbfejlesztéséről*. Budapest, Közigazgatás Komplex Tudományos Vizsgálata Főirány Programirodájának kiadványa.
52. KILÉNYI Géza (1991): A közigazgatási bírászkodás néhány kérdése. *Magyar Közigazgatás*, 41. évf. 4. sz.
53. Kiss, László (2004): Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn. In WIESER, Bernd – STOLZ, Armin szerk.: *Vergleichendes Verwaltungsrecht in Ostmitteleuropa: Grundriss der Verwaltungsordnungen Polens, Tschechiens, der Slowakei und Ungarns*. Wien, Verlag Österreich.
54. Koi Gyula (2008): A magyar királyi Közigazgatási Bíróság közérdekkel kapcsolatos joggyakorlata. In SZAMEL Katalin szerk. *Közérdek és közigazgatás*. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet.
55. Koi Gyula (2014): *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt.
56. KORSÓSNÉ DELACASSE, Krisztina (2009): Gerichtsverfassung und Justizwesen um die Jahrhundertwende: Die tatsächliche Verwirklichung der Trennung vom Justiz und Verwaltung – richterliche Unabhängigkeit und Verwaltungsgerichtsbarkeit. In MALECKI, M szerk.: *Świat, Europa, mała ojczyzna. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodziskiemu w 80-lecie urodzin*. Cracow, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej.
57. KORSÓSNÉ DELACASSE, Krisztina (2010): Gerichtsverfassung und Justizwesen in Ungarn um die Jahrhundertwende: Kurzer Überblick der tatsächlichen Verwirklichung der Trennung von Justiz und Verwaltung – richterliche Unabhängigkeit und Verwaltungsgerichtsbarkeit. In BARAN, Kazimierz szerk.: *Constitutional Developments of the Habsburg Empire in the Last Decades before its Fall: The materials of Polish-Hungarian Conference, Cracow, September 2007*. Cracow, Jagiellonian University Press.
58. Kovács András György (2012): Nemzetközi tapasztalatok dióhéjban a közigazgatási bírászkodás hatékonyságáról. *Bírósági Határozatok*, 6. évf. 6. sz.
59. Kovács András György (2016): Közigazgatási bírászkodás: erősödő alapjogvédelem? *Fundamentum*, 20. évf. 1. sz.
60. KOZOCSA Jenő – SZOYKA Kornél – MÁRFFY Albin (1948): *A Közigazgatási Bíróság hatáskörét érintő jogszabályok (1896. évtől 1947. okt. 1-ig)*. Budapest, Hernádi.
61. KULLMANN Lajos (1947): *Közigazgatási bíróság 50 évi működésének hatása a magyar társulati adójog fejlődésére*. Budapest, Máté Ny.
62. KÜPPER, Herbert (2014): Magyarország átalakuló közigazgatási bírászkodása. *MTA Law Working Papers*, 59. sz. 1–29.

63. LŐRINCZ Lajos (2007): A közigazgatás törvényessége. In Lőrincz Lajos szerk.: *Közigazgatási jog*. Budapest, HVG-ORAC. 48–63.
64. LUGOSI József (2010a): A közigazgatási (határozatok bírósági felülvizsgálata iránt kezdeményezett) per és a polgári per összehasonlítása. *Új Magyar Közigazgatás*, 3. évf. 8. sz. 2–13.
65. LUGOSI József (2010b): A közigazgatási bírászkodás továbbfejlesztése (II. – de lege ferenda). *Új Magyar Közigazgatás*, 3. évf. 9–10. sz. 3–16.
66. *Magyar Közigazgatási Bíróság Általános Közigazgatási Osztályának Döntvényei, Jogegységi és Elvi Jelentőségű Határozatai*. Budapest, 1947.
67. *Magyar Tudomány* (1966). 11. köt.
68. MARTONYI János id. (1947): Az ötvenéves Közigazgatási Bíróság. *Városi Szemle*, 33. évf. 3–4. sz. 187–201.
69. MARTONYI János id. (1960): *Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
70. MARTONYI János id. (1972): A közigazgatási bírászkodás bevezetése, szervezete és hatékonysága Magyarországon (1867–1949). *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae: Acta Juridica et Politica*, Tomus XX. Fasc. 2. Szeged, JATE.
71. MÁTHÉ Gábor (2001): A Közigazgatási Bíróságtól a közigazgatási bírászkodásig – dilemmák. In KAJTÁR István – SZEKERES Róbert szerk.: *Jogtörténeti tanulmányok VII.* Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar. 279–292.
72. MÁTHÉ Gábor – MAKLÁRI Iván – LOMNICI Zoltán (1999): Az ítélőtáblák elhalasztása és a közigazgatási bírászkodás jövője. In BENISNÉ GYÖRFFY Ilona szerk.: *Tizennegyedik jogász vándorgyűlés*. Pécs, Magyar Jogász Egylet. 21–46.
73. MOLNÁR Miklós (1988): Közigazgatási bírászkodás a Német Szövetségi Köztársaságban. *Állam- és Igazgatás*, 38. évf. 2. sz. 183–185.
74. MUDRÁNÉ LÁNG Erzsébet (2009): A közigazgatási bírászkodás aktuális kérdései. *Jogi Tájékoztató Füzetek*, 198–204.
75. NAGY Csongor István (2004): Közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata összehasonlító jogi szempontból. In NAGY Csongor István szerk.: *Összehasonlító közigazgatási eljárásjogi tanulmányok*. Budapest, Bibó István Szakkollégium. 105–126.
76. NAGY DEZSŐ BÁLINT (1947): A Közigazgatási Bíróság hatáskörének problémája az osztálybesorozás rendszerénél. *Pénzügy és Közigazgatás*, 1. évf. 9. sz. 541–544.
77. NAGY Péter (2018): A közigazgatási bírászkodásról szóló irodalom 1945-ig. *Glossa Iuridica Jogi Szakmai Folyóirat*, 4. évf. 3–4. sz. 294–295.
78. NEIGERNÉ VEJKEY Klára (1978): *Az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása*. Pécs, s. n. [1].
79. NÉMETH János – KISS Daisy (2010³): *A Polgári perrendtartás magyarázata 2*. Budapest, Complex. 1235–1341.
80. NYILAS Anna (2016): Az elektronizáció tapasztalatai a francia közigazgatási bírászkodásban – a TéléRecours rendszer. *Pro Publico Bono*, 1. sz. 68–92.
81. OSZTOVITS András szerk.: *A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nagykommentárja*. 1089–1186.

82. PÁL Emese (2011): Az átalakuló közigazgatási bírászkodás szervezeti kérdései. In BARABÁS Gergely szerk. *Közigazgatási eljárásjog – a tananyagot túl: Közigazgatási jogi tudományos diákkörök országos konferenciája*. Budapest, ELTE ÁJK. 20–29.
83. PÁL Emese (2016): A közigazgatási bírászkodás szervezetéről. *JURA*, 22. évf. 1. sz. 100–107.
84. PATYI András (1995): Az angol közigazgatási bírászkodásról, néhány történeti aspektussal. *Jogtudományi Közöny*, 50. évf. 8. sz. 372–383.
85. PATYI András (2001a): A magyar közigazgatási bírászkodás a hatályos magyar alkotmányos rendszerben, az Alkotmánybíróság határozatai tükrében. *Jogtudományi Közöny*, 56. évf. 10. sz. 417–430.
86. PATYI András (2001b): Hatáskör és eljárás a magyar közigazgatási bírászkodás történeti modelljében. *Magyar Közigazgatás*, 51. évf. 11. sz. 655–667.
87. PATYI András (2002a): *Közigazgatási bírászkodásunk modelljei: Tanulmány a magyar közigazgatási bíráskodásról*. Budapest, Logod Bt.
88. PATYI András (2002b): Szervezet és hatáskör alapkérdései közigazgatási bíráskodásunk hatályos rendszerében. *Jogtudományi Közöny*, 57. évf. 3. sz. 125–144.
89. PATYI András (2004): Velünk élő szocialista jog – avagy közigazgatási bíráskodásunk alapjai. *Leviatán*, 2004. évi 1. sz. 109–146.
90. PATYI András (2009²): A közigazgatási bírászkodás: az 50. § (2) bekezdés magyarázata. In JAKAB András szerk.: *Az Alkotmány kommentárja I-II*. Budapest, Századvég. 1756–1787.
91. PATYI András (2010a): A közigazgatási bírászkodás alkotmányos hátterének eredete és jelentése. In BALOGH Elemér – HOMOKI-NAGY Mária szerk. *Emlékkönyv Dr. Ruzsoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
92. PATYI András (2010b): Beköszöntő: a külön közigazgatási bíróság aktualitása 20 éve és most. *Új Magyar Közigazgatás*, 3. évf. 4. sz.
93. PATYI András (2010c): Prokrusztész és Thézeusz: gondolatok a magyar közigazgatási bíráskodásról egy könyv kapcsán. *Jogtudományi Közöny*, 65. évf. 12. sz.
94. PATYI András (2011a): A közigazgatási bírászkodás és a közigazgatás külső ellenőrzése. In FAZEKAS Marianna szerk.: *A közigazgatás tudományos vizsgálata egykor és ma: 80 éve jött létre a budapesti jogi karon a Magyar Közigazgatástudományi Intézet*. Budapest, Gondolat.
95. PATYI András (2011b): Közigazgatási bírászkodás de constitutione ferenda. In GERENCSÉR Balázs – TAKÁCS Péter szerk.: *Ratio legis, ratio iuris: liber amicorum: studia A. Tamás septuagenario dedicata: ünnepi tanulmányok Tamás András tiszteletére 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat.
96. PATYI András (2015): Megállapítások és tézisek a magyar közigazgatási bírászkodás körében. In HACK Péter – KIRÁLY Eszter – KORINEK László – PATYI András szerk.: *Gályapadból laboratóriumot: Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.

97. PATYI András – VARGA Zs. András (2013³): *Általános közigazgatási jog*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
98. PATYI András – KÖBLÖS Adél (2016): A közigazgatási bírászkodás alkotmányos alapjai. *Pro Publico Bono*, 3. sz.
99. PAULOVICS Anita – POLLÁK Kitti – ROZSNYAI Krisztina – TURKOVICS István – POLLÁK Kitti szerk. (2016): *Közigazgatási hatósági és bírósági eljárásjog*.
100. PETRÉTEI József (2000): Der verfassungsrechtlich garantierte Rechtsschutz und die Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn. In BANASZAK, Bogusław szerk.: *Przegląd Prawa i Administracji*. Tom. XLIV. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
101. PETRIK Ferenc (1996): Százéves a közigazgatási bírászkodás. *Jogtudományi Közlöny*, 51. évf. 9. sz.
102. PETRIK Ferenc (2011): *Közigazgatási Bíróság – közigazgatási jogviszony*. Budapest, HVG-ORAC.
103. PETRIK Ferenc szerk. (2017): *A közigazgatási perrendtartás magyarázata: A közigazgatási eljárás szabályai II*. Budapest, HVG-ORAC.
104. PRIBULA László (2016): A közigazgatási bírászkodás szervezeti és személyi feltételei. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz.
105. PRUGBERGER Tamás (1993): A közigazgatási bírászkodás újraéledése Magyarországon. *Jogtudományi Közlöny*, 48. évf. 3. sz.
106. RÁCZ Attila (1990): *A törvényesség és a közigazgatás*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
107. RÁTH Olivér – ROZSNYAI Krisztina (2015): A közigazgatási bírászkodás mintakódexe. *Közjogi Szemle*, 8. évf. 3. sz.
108. RIXER Ádám – SZILVÁSY György Péter (2013): Bírósági felülvizsgálat. In RIXER Ádám szerk.: *Közigazgatási jog*. Budapest, Novissima.
109. RÓNAI László (2013): A közigazgatási bírászkodás kialakulásának hazai tapasztalatai. In VARGA István szerk.: *Codificatio processualis civilis: studia in honorem Németh János, II*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
110. ROZSNYAI Krisztina (2003): A közigazgatási perek polgári perjog általi szabályozottságának problémái. In HARMATHY Attila szerk.: *10 éves a doktori képzés az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán*. Budapest, ELTE ÁJK.
111. ROZSNYAI Krisztina (2004a): Függetlenül hatékony bíróságok. *Jogi tanulmányok*. Budapest, ELTE ÁJK.
112. ROZSNYAI Krisztina (2004b): Probleme der ungarischen Verwaltungsgerichtsbarkeit aus rechtsvergleichender Perspektive. *Annalea Universitatis Scientiarum Budapestinensis De Rolando Eötvös Nominatae, Sectio Iuridica*, Tomus XLV.
113. ROZSNYAI Krisztina (2004c): Szubjektív vagy/és objektív jogvédelem (Konferencia a közigazgatási bírászkodásról). *Jogtudományi Közlöny*, 59. évf. 6. sz.
114. ROZSNYAI Krisztina (2006): Nyitott kérdések a közigazgatási jogorvoslati rendszer újrashabályozásával kapcsolatban. *Jogtudományi Közlöny*, 61. évf. 7–8. sz.
115. ROZSNYAI Krisztina (2007a): A közigazgatási bírászkodás európai dimenziója. *Jogtudományi Közlöny*, 62. évf. 9. sz.

116. ROZSNYAI Krisztina (2007b): Közhatalom és szerződés. A közigazgatás szerződéseivel kapcsolatos felelősség bírói úton való érvényesíthetősége. *Jogi Tanulmányok*. Budapest, ELTE ÁJK.
117. ROZSNYAI Krisztina (2008): *A közigazgatás feletti bírói ellenőrzés továbbfejlesztésének lehetőségei irányai: A közigazgatási bíráskodást meghatározó tényezőkről*. Doktori disszertáció. ELTE.
118. ROZSNYAI Krisztina (2013a): A hatékony jogvédelem biztosítása a közigazgatási bíráskodásban. *Acta Humana: Hungarian Centre For Human Rights Publications*, 24. évf. 1. sz.
119. ROZSNYAI Krisztina (2013b): A közigazgatási és munkaügyi bíróságok felállításával kapcsolatos törvénymódosítások margójára. *Jogtudományi Közöny*, 68. évf. 3. sz.
120. ROZSNYAI Krisztina (2016): Perjogi önállósulás és különbírói jelleg a közigazgatási bíráskodásban. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz.
121. ROZSNYAI Krisztina (2017³): A bíróságok és a közigazgatás alkotmányos kapcsolata. In FAZEKAS Marianna szerk.: *Közigazgatási jog. Általános rész I.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
122. ROZSNYAI, Krisztina (2018): Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn. In SOMMERMANN, Karl-Peter – SCHAFFARZIK, Bert szerk.: *Handbuch der Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Europa*. Berlin–Heidelberg, Springer Verlag.
123. RUSZOLY József (2017): A Közigazgatási Bíróság ítéletei a megtámadott szegedi és miskolci törvényhatósági bizottsági választások ügyében (1930–1932). In PERES Zsuzsanna – Kis Norbert szerk.: *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor oktatói pályafutásának 50. jubileumára: Studia sollemnia scientiarum politico-cameralium*. Budapest, Dialóg Campus.
124. SCHWEITZER Gábor (1996): Közigazgatás – igazságszolgáltatás – jogállamiság, avagy a közigazgatási bíráskodás kezdetei Magyarországon. *Állam- és Jogtudomány*, 38. évf. 1–2. sz.
125. SCHWEITZER Gábor (2016): A „zsidótörvények” a Közigazgatási Bíróság ítélkezési gyakorlatában. In MOLNÁR Judit szerk.: *A nagypolitikától a hétköznapokig: A magyar holokauszt 70 év távlatából. Tanulmányok*. Budapest, Balassi.
126. SIK Ferenc (1984): A Közigazgatási Bíróság alkonya. 1945–1949. *Jogtudományi Közöny*, 39. évf. 8. sz.
127. STIPTA István (1998): Az 1875-ös osztrák közigazgatási bíróság hatása a magyar közigazgatási jogvédelemre. Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus LIII. Fasc. 1–25.
128. STIPTA István (1999): Adalékok a pénzügyi közigazgatási bíróság működésének történetéhez. (1884–1885). *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus LVII. Fasc. 9.
129. STIPTA István (2000): Közigazgatási bíróság. In BÁRÁNY Lászlóné főszerk.: *Magyar Nagylexikon XI. kötet (Kir–Lem.)*. Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó.

130. STIPTA István (2001): A közigazgatási bírászkodás előzményei Magyarországon. In MEZEY Barna – VÖRÖS Imre szerk.: *A magyar polgári átalakulás alkotmányos forradalma. Jogtörténeteszköz 1848-ról*. Budapest, Logod Bt.
131. STIPTA István (2005): Deák Ferenc állambírósági koncepciója, „[...] a hazának szent ügye [...]”. In SZABÓ István szerk.: *Emlékkülés Deák Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat.
132. STIPTA István (2006a): A német közigazgatási bírászkodás kialakulása, és hatása a magyar közigazgatási jogvédelemre. In SZABADFALVI József szerk.: *Facultas nata: Ünnepi tanulmányok a miskolci jogászképzés 25. évfordulójára*. Miskolc, Bíbor.
133. STIPTA, István (2006b): *Die Herausbildung und die Wirkung der deutschen Verwaltungsgerichtsbarkeit auf den ungarischen Verwaltungsrechtsschutz*. Budapest, Rechtsgeschichtliche Forschungsgruppe der Ungarischen Akademie für Wissenschaften an dem Lehrstuhl für Ungarische Rechtsgeschichte Eötvös Loránd Universität.
134. STIPTA István (2009): A francia közigazgatási bírászkodás hatása a dualizmus kori magyar törvényhozásra. In HORVÁTH Attila – KOLTAY András – MÁTHÉ Gábor szerk.: *Sapientia iniuria non potest fieri: ünnepi tanulmányok Zlinszky János tiszteletére*. Budapest, Gondolat.
135. STIPTA István (2010a): A 19. századi angol közigazgatási jogvédelem és a magyar közigazgatási bírászkodás. In BALOGH Elemér – HOMOKI-NAGY Mária szerk.: *Emlékkönyv Dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 793–810.
136. STIPTA István (2010b): A magyar közjogi múlt üzenete: önálló közigazgatási bíróság. *Magyar Jog*, 57. évf. 6. sz. 334–338.
137. STIPTA István (2010c): Tisza Kálmán és a közigazgatási bírászkodás. *Jogtörténeti Szemle*, 3. sz. 23–33.
138. STIPTA István (2010d): Történeti érvek az önálló közigazgatási bírói szervezet mellett. In BENISNÉ GYÖRFFY Ilona szerk.: *Tizedik Magyar Jogászszyűlés*. Budapest, Magyar Jogász Egylet. 279–284.
139. STIPTA István (2013): A közigazgatási jogviták elbírálásának rendszere 1883-ig. In MÁTHÉ Gábor – RÉVÉSZ T. Mihály – GOSZTONYI Gergely szerk.: *Jogtörténeti Párrerga: Ünnepi Tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 331–337.
140. STIPTA, István (2014): Die Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn und die internationalen Modelle. *Journal on European History of Law*, Vol. 5, No. 2. 73–79.
141. STIPTA István (2015): A közigazgatási bírászkodás történeti modelljei. *Jogtörténeti Szemle*, 3. sz. 40–45.
142. STIPTA István (2016): Egyértelmű modellkapcsolatok? A közigazgatási bírászkodás európai változataihoz. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 4. sz. 10–15.
143. STIPTA István (2017): Történeti alkotmányunk és a közigazgatási bírászkodás. In CHRONOWSKI Nóra POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SMUK Péter – SZABÓ Zsolt szerk.: *A szabadságszerető embernek: Liber Amicorum István Kukorelli*. Budapest, Gondolat. 348–357.

144. SZABÓ Imre szerk.: *A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata, III. kötet.* Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó. 1327–1397.
145. SZABÓ József (1946): *Demokrácia és közjogi bíráskodás.* Budapest, Hernádi Könyvkiadó Vállalat.
146. SZABÓ Péter szerk. (2011²): *Különleges perek. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Különös részéből.* Budapest, HVG-ORAC. 103–165.
147. SZAMEL Lajos (1957): *Az államigazgatás törvényességének jogi biztosítékai.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
148. SZAMEL Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány.* Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
149. SZAMEL Lajos – BERÉNYI Sándor – MARTONYI János id. – SZATMÁRI Lajos (1966): *Magyar államigazgatási jog. Általános rész.* Budapest, Tankönyvkiadó Vállalat.
150. SZILBEREKY Jenő (1957): Vítás kérdések az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása köréből. *Magyar Jog*, 4. évf. 8. sz. 234–237.
151. SZÜCS István (1980): A közigazgatási bíráskodás témájának magyar kutatója. *Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Juridica et Politica*, Tomus XXVII. Fasc. 18. Szeged, JATE. 373–386.
152. TAKÁCS Albert (1987): A közigazgatási bírósági jogvédelem rendszere. *Jogtudományi Közlöny*, 42. évf. 12. sz. 675–677.
153. TAKÁCS Albert (1989): Az alkotmányosság és a törvényesség védelme bíróságok útján 1989. *Jogtudományi Közlöny*, 44. évf. 9. sz. 443–455.
154. TAMÁS András (2003): Közigazgatási bíráskodás avagy hány dudás lehet egy csárdában. In KOZMA György szerk.: *Ünnepi tanulmánykötet Petrik Ferenc 70. születésnapjára.* Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem. 225–244.
155. TILL Szabolcs (1994): A közigazgatási bíráskodás intézményi és eszmetörténete Magyarországon. *Magyar Közigazgatás*, 44. évf. 11. sz. 696–702.
156. TOLDI Ferenc (1965): *Az államigazgatási rendelkezések megsemmisítése és megváltoztatása.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó.
157. TOLDI Ferenc (1988): *A közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata.* Budapest, Akadémiai Kiadó.
158. TORMA András – ZSALBASZÜREN, Batzandan (2005): Közigazgatási bíráskodás a Mongol Köztársaságban. *Magyar Közigazgatás*, 55. évf. 9. sz. 561–565.
159. TRÓCSÁNYI László ifj. (1988a): A közigazgatási bíráskodás Franciaországban. *Állam- és Igazgatás*, 38. évf. 8. sz. 755–765.
160. TRÓCSÁNYI László (1988b): A közigazgatási bíráskodás szervezete és működése Ausztriában. *Magyar Jog*, 35. évf. 11. sz. 993–997.
161. TRÓCSÁNYI László ifj. (1988c): A közigazgatási bíróságok szervezete és működése az NSZK-ban. *Jogtudományi Közlöny*, 43. évf. 11. sz. 626–630.
162. TRÓCSÁNYI László ifj. (1988d): *A közigazgatási bíráskodás szervezete és működése egyes európai országokban: A jogintézmény elméleti alapjai és működési tapasztalatai, valamint egyes európai országok közigazgatási bíráskodására vonatkozó jogszabályok.* Budapest, MTA.

163. TRÓCSÁNYI László ifj. (1988e): A közigazgatási bírászkodás szervezete és működése Olaszországban. *Állam- és Jogtudomány*, 31. évf. 1. sz. 96–121.
164. TRÓCSÁNYI László ifj. (1989): Jogállamiság, alkotmánybírászkodás és közigazgatási bírászkodás. *Jogtudományi Közlöny*, 44. évf. 4. sz. 183–191.
165. TRÓCSÁNYI László ifj. (1990a): *A közigazgatási bírászkodás egyes elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest, MTA.
166. TRÓCSÁNYI László ifj. (1990b): A közigazgatási bíróságok által gyakorolt normakontroll. *Jogtudományi Közlöny*, 45. évf. 7–8. sz. 253–263.
167. TRÓCSÁNYI László ifj. (1991a): A közigazgatási bírászkodás és az alapjogok védelmének egyes aspektusai. *Acta Humana: Hungarian Centre for Human Rights Publications*, 2. évf. 4. sz. 39–50.
168. TRÓCSÁNYI László ifj. (1991b): A közigazgatási bírászkodás főbb rendszerei és szervezeti kereteik. *Magyar Közigazgatás*, 41. évf. 5. sz. 408–425.
169. TRÓCSÁNYI László ifj. (1991c): Milyen közigazgatási bírászkodás felé? *Társadalmi Szemle*, 46. évf. 7. sz. 59–64.
170. TRÓCSÁNYI László ifj. (1992a): *Milyen közigazgatási bírászkodást?* Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó.
171. TRÓCSÁNYI László ifj. (1992b): A közigazgatási bírászkodás és az alapjogok védelmének egyes aspektusai. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus XLI. Fasc. 1–40.
172. TRÓCSÁNYI László ifj. (1993): A közigazgatási bírászkodás hatásköri és szervezeti kérdései. *Magyar Jog*, 40. évf. 9. sz. 543–548.
173. TRÓCSÁNYI László ifj. szerk. (1997): *Francia – magyar közjogi szeminárium a közigazgatási bírászkodásról*. Budapest, Nagy és Trócsányi Ügyvédi Iroda.
174. UTTÓ György (1988): A közigazgatási bírászkodás kialakításáról. *Állam és Igazgatás*, 38. évf. 9. sz. 805–816.
175. UTTÓ György (1991): Teljeskörű és korlátozott közigazgatási bírászkodás. *Bírák Lapja*, 1. évf. 2. sz. 39–45.
176. UTTÓ György (1992a): A közigazgatási bíró kezdeti tapasztalataiból. *Magyar közigazgatás*, 42. évf. 4. sz. 217–221.
177. UTTÓ György (1992b): A svájci közigazgatás törvényességének bírósági ellenőrzéséről. *Magyar Jog*, 39. évf. 12. sz. 749–752.
178. UTTÓ György (1993): Ausztria közigazgatásának bírósági ellenőrzése. *Magyar közigazgatás*, 43. évf. 9. sz. 544–546.
179. UTTÓ György (1995): A magyar köztársasági bírászkodás jelenéről és jövőjéről. *Bírák Lapja*, 5. évf. 1. sz. 47–62.
180. VADÁL, Ildikó – ZELLER, Judit (2015): Die Verwaltungsgerichtsbarkeit in Ungarn. *Osteuropa-Recht*, Jg(g). 61. Nr. 3. 298–305.
181. VARGA Zs. András (2015): Közigazgatási bírászkodás. In GERENCSÉR Balázs Szabolcs szerk.: *Összehasonlító és európai uniós közigazgatási jog: Közigazgatási jog IV*. Budapest, Pázmány Press. 96–109.

182. VARGA Zs. András – FRÖHLICH Johanna szerk. (2011): *Közérdekvédelem: A közigazgatási bírászkodás múltja és jövője*. Budapest, PPKE JÁK.
183. WOPERA Zsuzsa (2009): *A közigazgatási bírászkodás*. Miskolc, Novotni Alapítvány.
184. WOPERA Zsuzsa szerk. (2005²): *Polgári perjog. Különös rész*. Budapest, KJK-Kerszöv.
185. WOPERA Zsuzsa szerk. (2016): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Budapest, Wolters Kluwer.
186. ZLINSZKY János (2011): A hatalomgyakorlás ellensúlya: közigazgatási bíróság – alkotmánybíróság. *Pázmány Law Working Papers*, 1. sz.

Dr. Nagy Péter egyetemi tanársegéd, doktorandusz, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Jogtörténeti, Jogelméleti és Egyházjogi Tanszékének oktatója. 2016-ban szerzett jogász diplomát a Károli Gáspár Református Egyetemen. Kutatásai kiterjednek a 19. századi erdélyi jogra, magánjogra és a tudománytörténetre. Több, a retrospektív bibliográfiai gyűjtésekre alapuló szakirodalomelemző tanulmány szerzője.